ATEITIS

1913 m. № 9.

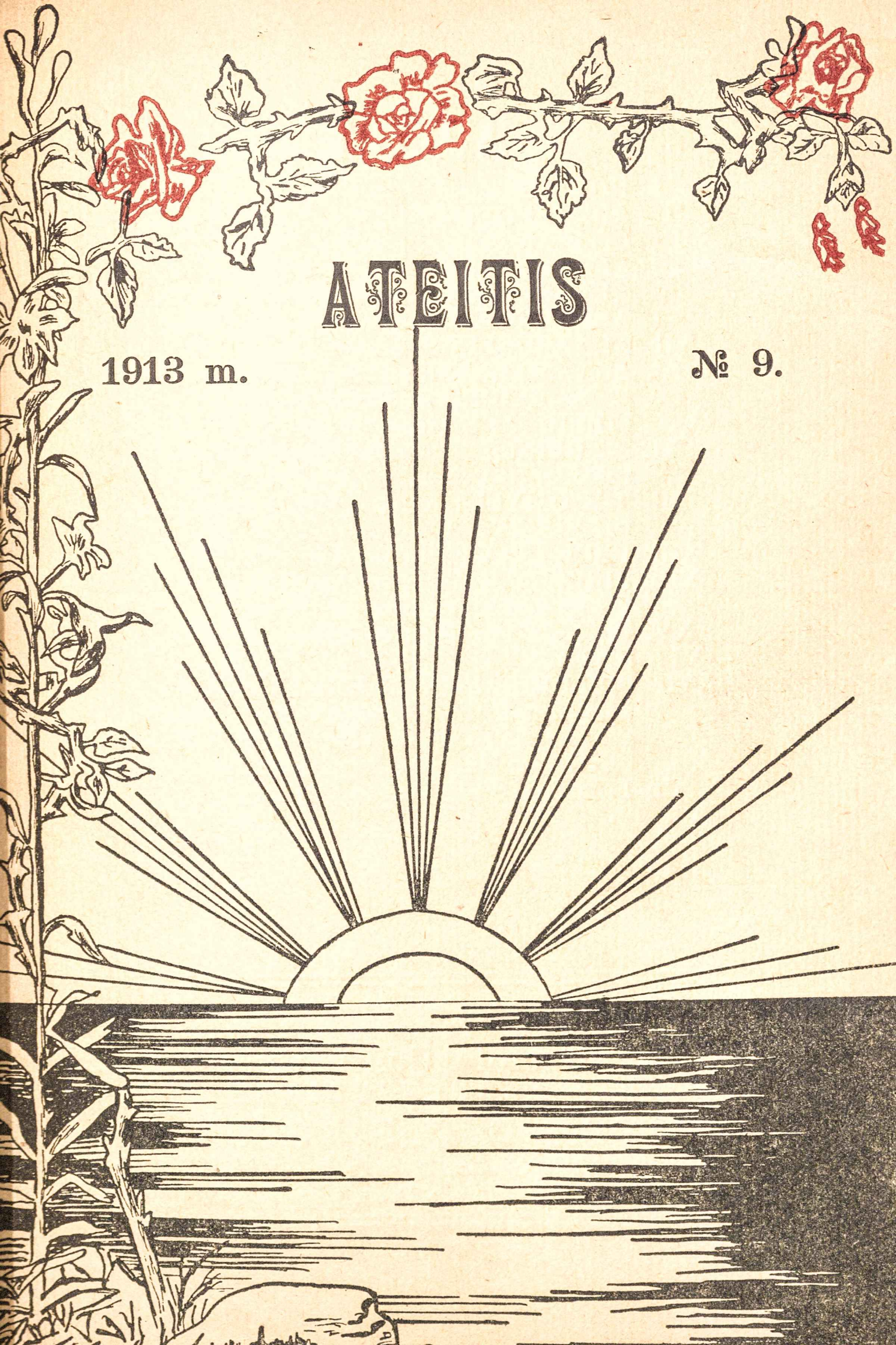

Turinys.

I. HOMO: Sielos Balsas. 413
II. AL. AŽUOLINIS: * * * (Eilės). 415
III. BITIKAS: Varpai gaudžia. 415
IV. AL. AŽUOLINIS: Liudėsys (Eilės). . . 417
V. AL. AŽUOLINIS: Ko liudi, giruže? (Eilės) 418
VI. AL. AŽUOLINIS: Dainos jiega. (Eilės). . 418
VII. AL. AŽUOLINIS: Lietus. (Eilės). . . . 419
VIII. A. VABALKŠNIS: Daina (Eilės). . . . 419
IX. K. K. LIZDEIKA: Raulas Suskius.(užbaiga) 420
X. LIZDEIKA: Studentų vedimas. 428
XI. M. REINIS: Keleta minčių apie filosofiją. užbaiga. 431
XII. TIESOMYLIS: Katalikybė, konservatizmas, pažanga. (Tąsa) 434
XIII. DZUKAS: Vilniaus įkurimas. 438
XIV. JUOZAS: Pradžia ir išsiplėtojimas blaivybės suomių moksleivijos tarpe. . . . 442
XV. R.: Kaip ruoštis prie brandos atestato. . 446
XVI. Iš svetur. 450
XVII. BIBLIOGRAFIJA IR KRITIKA: *J. Basanavyčius*: Iš Krikščionijos santikių su senovės lietuvių tikyba ir kultura (tąsa). *Schlesinger*: Grosse Männer einer grossen Zeit. 456—463
XVIII. Iš moksleivių gyvenimo. 464

Norintiems susipažinti su labai šioje gadynėje visiems reikalingu

sociologijos mokslu

REKOMENDUOJAME

Sociologijos vadovėlį

parašytą *Kun. Šaulio*. Kaina 40 kap. Galima gauti Šv. Kazimiero Draugijoje Kaune.

RUGSĖJO MĖNESIO 1913 METŲ.

T. I. ATEITIS № 9.

Sielos balsas.

Buvo gražus ankstybo pavasario vakaras.
Ramus.
Malonus.
Raginąs prie atvirumo, prie nuoširdžių žodžių.

Aš ir mokinys A. ėjom pasivaikščiot. Ėjom už miesto, toli nuo tvankių gatvių į ramius laukus, pievas. Radę tyčia gražią vietelę, susėdom ant kalvos ir, užsižiurėję į sruvenančią upę, į saulėleidį, kaikurį laiką tylėjom ką tai mąstydami. Staigu A. atsikreipė į mane ir kokiu tai sujudusiu, atviru balsu tarė:

— „Pasakyk man, drauge, kaip išsigydyt iš vienos lygos?"

Tas jo klausimas, tas jo sujudimas nusmelkė man širdį: aš nujaučiau, kad išgirsiu ką tai svarbaus ir tyliai, švelniai užklausiau:

— „Kokios ligos?"

Mokinys A. Matai, drauge, čia ne kuno liga, čia dvasios liga. Tikiuosiu tu mane suprasi, neišjuoksi. Dalykas tame: aš labai tankiai į puikybę pasikeliu, pasididžiuoju: tai man rodos, kad aš už kitus dailesnis, kad geriau mokinuosiu, kad apskritai daugiau išsilavinęs, greičiau už kitus suimu ką nors.

Aš. Taip, tai negerai; bet tikiuosiu tu pats supranti kad tai negerai, o tai jau pradžia pasitaisymo.

Mokinys A. Taip, suprantu; bet žiurėk —ir vėl tas pats. Papasakosiu tokį atsitikimą: užgavo mane draugas ir neteisingai užgavo įtardamas mane viename negražiame

pasielgime. Aš pasikarščiavau ir išvadinau jį ne tai piemeniu, ne tai vaikėzu—nepamenu, ir pasakiau jam: „taip tu gali kalbėt su tokiais, kaip tu pats“. Kuomet aš nurimau, tai pagalvojau: kam to? kam man buvo karščiuoties ir už užgavimą tuom pat atmokėt? Juk negerai—tiesa?

Aš. Negerai, tai negerai, bet čia kaltė gali buti šiek tiek sumažinta, nes reikia atsižvelgt į aplinkybes prie kurių tai atsitiko.

Mokin. A. Mane tas nevisai nuramina, delto kad aš jaučiuosi save kaltu. Paimkim taip: pirmiau gana tankiai aš mėgdavau girties tuom ar šiuom, didžiuoties kad pavyzdžiui su mokytoju kalbėjau, kad su juom gerai pasipažįstų, tuo tikslu nekarta ir pameluodavau. Su tuom aš daug kovojau, bet dar nevisai save apgalėjau.

Aš. Nėra jau taip didelis nusidėjimas—savęs pasigyrimas ar pasididžiavimas, by tik kito neniekintum, ar nežemintum.

Mokin. A. Kad tai taip butu. Bet dabar, paimkim, aš mokinys VII kl., jau kitaip žiuriu į žemesnių klasių mokinius, dagi į VI kl. draugu, žiurau, kaip sako, iš augšto. Kaip užsivelku su žibančiais sagučiais šviesų paltą, užsimauju su žvaigžde kepurę, tai (net man gėda prisipažinti) einu įrietęs spandą, atstatęs krutinę, kaip apicieras, ir ne bile kam kelią duodu. Kas gi bus kaip studentiškus rubus užsivilksiu?

Aš. Surimtėsi, save pergalėsi, nes man rodos, kad jei tu jau kritikuoji save, jei savo klaida pažinai, tai jau didelę pažangą padarei, tai, gali sakyt, pradėjai taisyties, pradėjai sveikyn eiti.

Mokin. A. Bet kaip sunku save pergalėt. Kad nors žinočiau kelius, budus, kaip prie to eiti?

Aš. Žinia—nelengva. Nebereikalo kningoje „Apie Kristaus sekimą“ pasakyta:

„Augščiausiu ir naudingiausiu mokslu yra tikrai pažinti save patį ir nieku save laikyti“.

Kaipgi save pažint ir kaip pergalėt? Man rodos, jei viską darysi apmąstant, nesikarščiuojant, jei paskui vakare rengenties pailsin padarysi meditaciją, t. y. kritiškai perkratinėsi savo darbus, pasielgimus, pasimelsi, paprašysi

Dievo pagalbos, skaitysi tam tikras dvasiškas kningas, kaip štai „Kristaus Sekimą“, tai užtikrinu išgysi iš šios ligos. Duokim sau kuomet aš paskaitau šią aukso kningelę, man ramu darosi ir aš jaučiu, kad tobulesniu pastoju. Pavyzdžiui kaip puikios šios mintįs:

„Užtikrą geresnis yra nusižeminęs sodietis tarnaujantis Dievui, negu pasiputęs mokslinčius, kurs, save užmiršęs, žvaigždžių kelius perkratinėja“.

„Mokytieji trokšta, kad juos regėtu ir išmintingais laikytu“.

„Daug yra daiktų kurių mokėjimas mažai arba nieko dušiai nepadės“.

„Ir labai neprotingu yra, kurs rupinąsi apie ką kitą, o apie tą, kas gali padėti jo išganymui, užmiršta“.

„Juo daugiau ir geriau žinosi, tuo skaudžiau busi teistas, jei šventesniai negyvensi“.

„Didžiausia išmintis ir tobulybė yra save patį niekinti, o apie kitus visuomet gerai ir prakilniai mąstyti“...

Homo.

Maskva, rugsėjo 1913 m.

* * *

Skiriu d-gui J. Šm—čiui.

Neužki, vėjeli, negauski laukuos!
Duok man pasilsėti varguoliui.
Te silsiuos silsėjęs nuo amžių kapuos,
Turėdamas akmenį guoliui...
— Nestosiu, neliausiu tavęs beraudojęs
Kol' šitam' pasaulyj atgimsi,
Kol musų tėvynei laimingas rytojus
Prašvis, ir tu, siela, nurimsi...

Al. Ažuolinis.

28—VII—13.

Varpai gaudžia...

(Skiriu a. † a. dr. J. Šm—čiui).

Raudona vasaros saulutė pradėjo jau leistis už tolymų kalnų ir kalnelių. Jos skaistųs aukso spinduliai, at-

simušdami jau į bekrintančius ant želmenų rasos lašus, spindi, mainos kaskartą kitokiomis varsomis, masindami į save jauno svajotojo akį ir širdį, tai vėl, lyg susigėdę, parausta krauju, tarsi putino uogos. Žolelės, negalėdamos atsigėrėti vakaro vėsumu, stiebias auga vis augštyn ir augštyn, ar tai norėdamos dar kartą pažvelgti į šviesią saulutę ir pasakyt jai šiandien paskutinį „Su Diev!“, ar tai begaudydamos gaivinančius rasos lašus, belinguodamos sa-

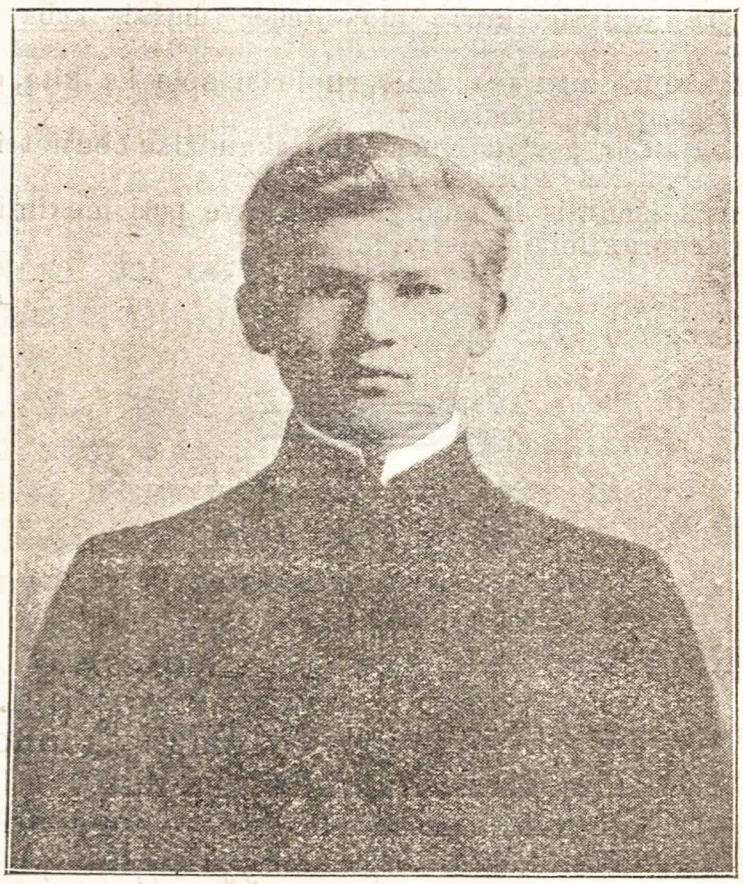

A. a. J. Šmulkštis.

vo galvelėmis-viršunėlėmis, kaip ir svajotojo krutinė, kaskartą giliau dusaudama, kad laukia gaivinančio sielą įkvėpimo. Vėjelis, per dienų-dienas bėginėjęs, ilsisi ramiai. Paukšteliai, pamatę saulutę jau visai besileidžiant, kad suskas čiulbėti-ulbėti, net visa apielinkė gaudžia: ćia bebėginėdama rugių tarplysiais griežlė šaukia savo vaikučius vakarienės, kita, ją išgirdus, iškišo iš dobilų galvą, pritardama savo draugei žemesniais tonais, o ten lakštingala, vakaro dainininkė, tarsi norėdama parodyt visą savo ga-

bumą, kad jau užčiulbės, nors tu žmogau imk ir klausyk dieną-naktelę.

Bet štai suužė-sugaudė skardus varpų aidas. Atsimušdamas-linguodamas tarp kalnų ir pakalnių į smulkias žoleles, į apaugusius žolėmis barzdotus krumus, į augštus medžius, pripildė visą gamta paslaptingų dejonių akordais...

Ir užia liudnai be perstolio, tarytum garsindami pasauliui nelinksmą naujieną, ar kad šiandien daugel varguolių pabaigė žemės kelionę, ar kad prabėgo su vėju praleista diena, neatnešusi daugeliui nieko gero, ir kad grabo lenta jau visu žingsniu stovi prie musų arčiaus. Tai vėl suskambėjo, lyg ragindami žmones į darbą, į gyvybės sritis, o nesuradę norinčių pasišvęsti darbui, vėl graudžiai-liudnai dejuoja-skundžias, kaip ta nelaiminga seselė, rengdama mylimą brolį į karę. Oi, negauskit, nedejuokite, grauduęs varpai! atsiras tiesos platinimui daug karštų krutinių! Tik luktelkit!... Bet varpai nebeklauso: jie užia ir gaudžia kas kartą liudniau...

Bitikas.

20—VII—13.

L I U D Ė S Y S.

Ko žilas, berželi, nuliudęs?
Ko galvą nuleidęs žemyn?
Gal vėjas aplaužė užkliudęs
Šakas ir viršunę?
Ko ašaras tavo vir krinta?
Ko bira kaskarta smarkyn?
Širdis vien skausmų surakinta?
Prabilki, galiune!...
— Verkiu aš garsių pranokėjų,
Kur meilės idėjų bangas
Su protu suderint mokėjo
Dabar jau jie žlugo...
Apverkti reikėtu jaunimą
Kad skaldo jaunasias jiegas,
Kad kauklių rankósna neb' ima,
Aprudusio plugo...
. . . . . .

Al. Ažuolinis.

1—VIII—13.

—:—

KO LIUDI, GIRUŽE?

Ko, giruže, tu mieloji
Taip nuliudus, ko vaitoji?
Ko taip visos šakos tavo
Taip nekantriai susiubavo?
Ko viršunės tavo užia?
Ko verki? Sakyk, giruže!
Gal jauti kokią nelaimę
Kad taip parimta tu baime?
Ar liudi prabočių? Viešo
Žuvusio nuo jųjų priešo?
Gal praėjusią galybę
Ar dabartinę silpnybę
Apverki ir apdejuoji
Gailestaudama siubuoji?...
— Ne, mielasai mano broli!
Dirstelk atidžiai į tolį,
Tat pažinsi ir suprasi
Liudėsį, jo pradžią rasi...
Aš verkiu, kad mano sunųs
Virta į vargų klajunus;
Mano meilės nesupranta;
Vis už jurų mato krantą;
Nekovoja už gimtinę.
O tik drasko man krutinę.
Tas tai gelia mano širdį,
Kur sunų vargus vien girdi!...
To liudžiu ir to dejuoju,
Belinguojant, aimanuoju.

Al. Ažuolinis.

30—VI—13.

—:—

DAINOS JIEGA.

Oi vaituoja, oi dejuoja
Sesės ir broleliai
Vargas spaudžia—aimanuoja
Vargdieniai žmoneliai;
Bet visuomet dainą randa
Atgaivinti širdį,

Kur liudnais akordais skrenda
Dausosna, ir girdi,
Ir atjaučia jųjų skausmą,
Vargdienius ramina...
Ašarą išspaudęs skausmas—
Širdį neb'kankina.

Al. Ažuolinis.

30—VII—13.

—:—

LIETUS.

Jau saulutė nusileido
Už žaliuojančių kalnų.
Ir paslėpus savo veidą
Tarpe medžių-želmėnų,
Siunčia spindulius dar savo
Atsisveikint debesims,
Kur už miško sužaibavo
Ugnį mėtančioms akims.
Atsisveikina kiekvieną,
Rasą skleisdama žolėms,
Ir praleistą darbo dieną,
Laimę nešančią žmonėms.
Tuoj lapeliai sušlamėjo,
Ošt pradėjo tamsumoj;
Griausmas smarkiai sudundėjo,
Supyškėjo tolumoj...
Lietųs vasara gaivina
Jau išdžiuvusius medžius;
Sielą į save masina,
Tat ir ji nebeišdžius!...

Al. Ažuolinis.

10—VI—13.

—:—

DAINA.

Kas girdis' ten, žalioj lankai?...
Iš kur tos dainos liejas' meilios?...
Kodel jos vakaro tyloj'
Atrodo tokios liudnos, gailios?...

Jauni berneliai-šienpioviai
Tenai po darbui susirinko.
Užtraukė dainą jie gyvai,
Kuri girdėt' toli aplinkui...
Ir liejas, skamba jų daina.
Ji širdį liudėsiu pripildo...
Ramumo šventojo pilna
Rusčius ji geidulius nutildo...
Dainuoja jie. Miškai, laukai
Jų dainai pritaria, kartoja.
Net debesiai rausvi augštai
Jų klauso, gėrisi sustoję.
Kas yr' tiktai širdyj' žmogaus,
Kas švento rado joj sau vietą,
Kas yr' pasaulyj' prakilnaus —
Tai viskas dainoje išlieta!
Tiktai tėvynės mus' laukuos'
Taip skamba dainos graudulingai...
Jos lietuvį ramins, paguos'...
Lig mirčiai jį lydės vargingai...

A. Vabalkšnis.

Raulas Suskius.

(Iš mokytojaus užrašų).

(Užbaiga).

Tiesą pasakius, mano pavardė Suskius, bet gėdijausi pasirodyt kipšui savo mužikišką kilmę. „Ponaitis“ pažiurės pažiurės, bet nieko nesako, tik kaip nusijuoks, net mano bėris, apsidairęs užžvengė. Man veršiukai vėla pradėjo laižyti strėnas. Nusišnypštęs dviem pirštais šnirpšlę, kipšas vėla prabilo:

— „Dabar aš pasiversiu šešku, įlysiu tamstai į kišenių ir važiuojam į Plaušinaičių Belementurą, o paskui — mergaut“.

Strakt, drygt nuo kelmo... ir pajutau tokia kvapsnį, kad nosis prie kaktos prisirietė (nuo šios kvapsnies, sako, vištos negyvos krinta. Galbut.)—tai mano kišeniuj šeškas sėdėjo.

Ką daryt, kenčiu ir važiuoju, nes pasirašiau.

Nuvažiavau į Plaušinaičius, paimti Belementurą. Gal nepasipažįstat? Susipažinkit: tai vyras jau paaugęs, matęs ir šalto ir karšto, valgęs kartaus ir saldaus. Kur jis nebuvo, ko neprityrė? Kynų karėje buvo, japonų buvo, malšino sukilimą Rusijoje, užsitarnavo rodos ant feltfėbelio ar untrapicieriaus, kalbėt mokėjo—devynios bobos neaplotų. Vienu žodžiu, tik tokiam piršliu ir but. Nemenkesnis iš jo ir kvieslys: kaip prisiriš į rapninką lietuviškų juostų, kvietkų, užsės ant driganto, užsiraitys usus—stačiai paveikslas. O kaip įėjęs į grinčią ims kviesti į vestuves, ims regsti „kvieslio maldą", tai visi juokais plyšta, piemens su bernais nuo juokų pasuoles išraičioja, o mergos kaip pradės prunkšti, tai ir galo nėra. Ištiesų jam ir sekėsi, tik viens jis taip ir mokėjo:

„Aš esu siųstas paslas, nuo to jauno jaunikaičio, kuris anksti ryta kėlė, per dvarelį ėjo, aukso rasą krėtė, stainelę pravėrė—žirgelis pražvingo, bernelis gailiai apsiverkęs nusiprausė, apsirėdė ir važiavo į Rudos miestą priklaupė prieš šventą altorių, nupelnė šlubą, kaipo sakramentą, išėjo ant rinkos ne taip ant ulevonės, kaip ant padabonės.

Prašau tuos senatorius, kaipo fundatorius už balto stalo, už margo krako galo, už vištos kiškos, už žąsino gagono, už avino barono, už jaučio stumbro, už kuilio dalį.

Prašau tuos jaunikaičius, kaipo ponaičius, kurie nebijo šimto mylių joti, ant bėro žirgo nusėdėti, aukso kilpą išspirti, šilkų naiką nulaikyti, šiaurių vėjų išdraskyti.

Prašau tas mergeles, kaipo paneles, su baltais žiursčiukais, su stačiais dantukais, kurios nesibijo šilkų suknes sutaškyti, šiaurių vėjų išdraskyti, tamsią naktį išbandyti...

Prašau tuos vaikelius, kaipo ponelius, gražiai parėdytus už krosnies pastatytus.

Ateis svoteliai pyragėlius raikydami. Vaikeliai pyragėlio gaus-negaus, o nuo manęs botagą per kaklą vis gaus.

Mano mažas žirgelis, aš jojau per upelį, žirgelis paklupo—žodeliai pabiro.

Dovanokit, kad nepataikiau".

Tai toks Plaušinaičių Belementuras.

Vos tik jis priėjo prie bričkos, kaip stvėrė už nosies, apsidairė ir pradėjo jieškot ko tai po pasoste.

— „Ko tu jieškai?" užklausiau aš prisimesdamas nieko nežinąs: „botagas štai čia".

— „Nieko, man pasirodė... nieko taip. Žinai ką, važiuojam mano bričką".

— „Kodel tavo, lyg šita bloga?" stebėjausi aš.

— „Ne, nebloga, bet vis mano didesnė, ką"?

Tam ir aš pritariau. Tiesa, jo brička buvo graži: gal ir už Aišbės Šimo bričką gražesnė.

Bet mano piršlys vis nerimo: čiaudė, raukėsi, spraudė ir laikė nosį prieš vėją.

Pirmiausia užvažiavom į Modzgabius.

Modzgabių Jievutė ėjo mokslus, bet radom ją namieje parvažiavusią vakacijoms. Mergina man išsyk patiko: grakšti, linksma, iškalbinga, gražia, balta reta, kaip tinklas bluzkute, rankovaitėm lig apvalių alkunių, baltom pirštinaitėm apsimauščius ir kninga nešina vaikščiojo po sodą. Tai maniau darbšti; tikką iš mokslo ir vėl mokinasi. Neturi laiko motinai nei trustis padėti. Modzgabienė, kaip tik sužinojo iš piršlio, kas aš per paukštis, metė šėrus kiaules ir pradėjo ruošti užkandį ir šutinti virintos. Mums šiek tiek užkandus seklyčioje, Modzgabis ėmė vadžiot po svirnus, kluonus ir tvartus rodydamas savo gėrybes: Ašgi, užmetęs akia ir patėmijęs, kad viskas tvarkoje ir visko pilna, nusiskubinau prie Jievutės.

Išsišnekom. Visokių juokų man pripasakojo: papasakojo, kaip jos draugė, dar budama trėčioj klasėj įsimylėjo į vieną mokinuką, kaip jiedu vaikščiojo vakarais po miesto sodną ir dusavo žiurėdami į mėnulį, kaip kartą užtiko juodu mokytojas ir nabagas mokinukas gavo „karco" pamatyti. Papasakojo, kaip prigaudinėja mokytojienes, kaip

gimnazistus už nosies vadžioja, ir daug kitų panašių dalykų.

Aš buvau užžavėtas: taip linksmai ir traškiai ji kalbėjo.

Einam takeliu, o takelis siauras, siauras vos dvieja greta išsitenkam; ji žiuri tiesiog, bet tarpais kokiu tai budu šonais akių, nekreipdama galvos tik žvilkt, tik dilgt į mane taip rodos šiltu vandeniu ir užpila—šiupt... Man ir smagu ir ko tai nejauku. Ji pakreipė kningą ir aš perskaičiau toki antgalvį: „Liubov grafa Don-žuana roman v 3 častiach, s francuzskavo“...

— „Jieva, Jieva, Jievute!“ pasigirdo motinos balsas. Jievutė sutraukė antakius, meiliai nusišypsojo lupukėm ir atsiprašius paliko mane vieną.

Aš lengvai atsidusau, mat bijojau už savo „šešką“, bet ji nieko nejautė, nes buvo susilaisčius parfumomis.

— „Spangas, tamsta, daugiau nieko!“ užsiriko ant manęs velniukas. „Ar tu nematai, kad ji tinginė, dabinties tik moka, niekus pliauškia, ir tokį, kaip tamsta, už nosies, kaip ji sakosi—vadžioja“.

— „Bet ukis, turtai“... pradėjau aš teisintis.

— „Pfiu!... nusikvatojo velniuks: „ukis, turtai“. Modzgabis bedirbdamas iš vaikų ponus, skolų prisidarė, o begirkšnodamas raudonajį, likučius dabaigė: tai ne jo, —žydelio jau namas“.

— „O kad tave“... nukeikiau aš, ir suradęs bežarstantį svirne kviečius piršlį, papasakojau jam viską ir mudu nelaukdami nei kepto paršiuko su sviestine, nei blynų su kiaušiniais, pasiaiškindami svarbiais reikalais, išdulkėjom savais keliais.

Iš Modzgabių nuvažiavom į Sarpalius. Senį Sarpalių aš pirmiau pažinojau: tai buvo tylus, rimtas žmogus, degtinės nei į burną neimdavo (prisiekęs buvo), ot jeigu „rudojo“ vieną kitą stiklą išgerdavo—tai ir viskas. Apie jo turtus skambėjo visoje parapijoje.

Pro adarus vartus užlėkėm prie gražiai išpjaustytų iš medžio gonkų. Dideli, kaip veršiai šunės pradėjo draskyties prie retėžių. Ištikro namai dideliais atrodė. Ant kiemo biski buvo nešvaru, pridraikyta šiaudų, mėšlo, o pas tvartus ištisi liugynai talkšojo; – mat sunku tokiame dideliame name ir užlaikyti švarą; matyt darbais užimti, tai į tokius menkniekius, kaip švara, nei „uvogos“ neatkreipia.

Dar bričkoj sėdėdamas pastebėjau pro seklyčios langus, kaip Sarpalienė skubiai šlavė aslą, dengė balta drobule skobnį, o vienturtė duktė Uršė dabinosi prieš veidrodį.

Bernas nuvažiavo į daržinę, o mudu su piršliu šeimininkės lydimi ėjom į seklyčią. Piršlys vos tik per slenkstį įkėlė koją pagarbino: „Tegul bus pagarbintas“...

— „Ant amžių“ — atsakė Sarpalienė ir pradėjo saldžiai čiršket: „Prašom sveteliai sėsti, ot čia, čia arčiau skobnio... O tų musių, kad jas kur ir galas Priviso — žinia, kaip vasara... Reikia nors langą atidaryt: — vėsiau bus (tiesa, seklyčioj oras buvo: kirvis kabotų). Atidarius musių padabintą langą, pamatė darželyje žąsis.

— „A žiur, žiur, padlos! visas rutas nuspardė. Bėgk, Uršulytė, išvarysi“.

Iš kamaraitės išbėgo Uršulytė, augšta, stora kaip kubilas, suaugus jau mergina ir nepasisveikinus su mumis išbildėjo varyt žąsų iš rutų.

Motina čiršk toliau: nežinau svetelius kaip priimt ir pavaišint... Tuo tarpu nors saldžiosios išgerkit, kol pietų paruošiu. Atidarė indaują, išėmė kad ne gorčinę bonką saldžiosios, sviesto, ragaišiaus ir padėjo ant skobnio. Užgėrė svečius ir, pripylus stiklelį, padavė piršliui: „Prašau, sveteliai gerkit ir valgykit. Kaszin kur tas tėvas dingo? Valgykit, aš eisiu jo paješkoti ir pietų paruošių“.

Nors aš atsisakinėjau, kad nenoriu nei gert nei valgyt, o truktelėjęs piršlys net ir uždainavo:

„Aš nei gert atėjau,
„Ir nevalgyt atėjau...

bet ji nieko neklausydama išėjo, pažadėjus tuo atsiųst Uršulytę.

Sėdim laukiam. Tyla. Tik štai priemenios durįs trinkt! ir išgirdom įdomią šneką.

— „Negražu, tėvai, eik — svečiai, jaunikis atvažiavo, o tu kaip meška slapstaisi“.

— „Ką aš ten su svečiais veiksiu? nėr laiko, darbas laukia“...

— „Ot užmačia su tuo darbu... Kaip liks duktė senmerge, ką pasakysi?“

— „Kas man galvoj? Ko tokia gremėzdas? Aš nekaltas“—vauriojo rusčiai senis.

Piršlys neiškentė ir prasivėrė duris: „Eik šia, tėvai, ką pasakysiu“...

Tėvas noroms nenoroms įėjo, tylėdamas pasisveikino ir atsisėdęs gale skobnio užkvietė ir mudu sėsti.

— „Ar žinai, ką tėvai? mudu pirkliaujam!“... nestygo piršlys.

— „Radot laiką—pavasaryje“... pramurmėjo senis.

Bet piršlys nei nemirktelė: „štai šitas jaunas, gražus jaunikaitis—nurodė į mane—visko pilnas, visko turįs, tik vieno daikto neturi: jis, nabagas, viens, kaip kamiens“...

— „Ugi ta taukinė peilių nepadėjo“, kiek minkščiau patėmijo tėvas ir, priejęs prie indaujos, pradėjo griozti peilių, galop rado kokius tai aptriunijusius ir surudijusius.

— „Prašom teptis ir valgyt“.

— „ Taigi mudu nugirdę, kad jus turit labai gražią, baltą gulbę, atvykom pas jus; ar negausim jei nepirkt, tai nors pažiurėt jos“...

— „Apsirikot tamstos“, jau šypsodamas atrėmė tėvas: „nėra pas mus tokios gulbės“...

— „Nėra?! ir sakykit ko žmonių liežuvėliai nepramano. Bei mudu girdėjom taipgi, kad gražią žąselę turit, taigi mažu“...

— „Nei žąselės, nei antelės neturim“.

— „Dabar ir gana?... Ir tikėk žmonėms kitą kartą. Tai mažu dukrelę—mergelę baltą lelijėlę?!“

— Yra, ką veiks nebuvus? Bet mes nemanom parduoti“,—spyrėsi senis.

Aš pamatęs, kad dalykai krypsta geryn, išėjau pasižiurėt kieman ir sodnan. Beto maniau, ar neužeisiu kur „baltos gulbelės“—Uršulytės. Bet niekur jos nebuvo matyt.

— „Mažu žąsis išvarė laukuosna“, pamaniau ir nuėjau už vartu. Veltui: ir ten nieko nesimatė.

Aš vėla, naudodamasis proga, užklausiau savo velniukščio: „Ką tu manai? Uršulė tiktu man?“

— „Ištikro tiktu, nes ir ji tokia glušas, kaip tu“.

Už tokį stačiokiškumą aš pradėjau karščiuotis, bet pamačius, kad su pragaro gyventojum juokų nėra, nutilau.

— „Tiesa, sakau, ji neišrodo ant perdaug gudrios, bet tas nieko: tokią, sakau, ir suvaldyt lengviau. Ištiesų su tom mokytom... žiurėk ir . . . . . .
. . . . . .
(toliau kelios eilutės buvo užbraukta taip, kad nei išskaityt negalima).

— „Taip tai taip“, tarė pragaro gyventojas: „bet kita vertus, koks bus tavo gyvenimas su tokiu glušu: nei pasikalbėt, nei į žmones išeit. Sako, ji syki kirvį iššlavė iš grinčios ir pasigedus sąšlavyne rado“...

Nenumanydamas apie siekius, kuriuos turėjo Licipiero tarnas, aš sutikau su juom. Jis mat norėjo man tokią žmoną išrinkti (kaip vėliau dasiprotėjau), kad su ja riečiausi per visą amželį, o jis galėtu pasinaudoti tuo: mat šiais laikais žmonės taip išgudrėjo, kad velniams bedarbė užstojo ir jie, negalėdami prie žmonių prieiti siunčia tokį pat žmogų ir tai tankiausiai iš gražiosios lyties.

Taigi sprukom ir iš Sarpalių. Jau apie paludienius nukakom pas Oškabalių Stumbrį.

Na, manau, jeigu su Stumbrių Elenyte nesulygsiu, tai turbut liksiu viengungiu visą amželį: mat Elenytė buvo nušaukta visoj parapijoj gražia, dora, darbšćia mergina, žinojau taipgi, kad ji nesivadžiojo su vyrais, nei į gegužines nevaikščiojo.

Ji seniai man akį viliojo ir aš bešaudydamas kiškius ar kurapkas vis taikydavau užsukti į Stumbrių alksnyną (nors tenai ne tik kurapkų, bet ir žvirblių nebuvo), kad pasigėrėt jos raudonais kaip obuoliukai veideliais, baltu kakleliu su keliom eilėmis raudonų tikrinių karolių.

Viena tik bėda: mergina nemokyta buvo. Tiesa, galėjo paskaityti iš „Šaltinio“, Mišių maldas, Litaniją, bet... tik iš s a v o „Šaltinio“.

Stumbriai nebuvo perturtingi, bet gyvenimėlis gražiai atrodė: visur tvarka, švara, — tai Elenytės rankelių darbas. Ot, tokia žmona, manau sau, tai geriau negu auksas.

Štai jau sukam į kiemą. Aš pradėjau uostukus raityti ir dabyties: mat bijojau kritikos neišlaikysiąs. Tik štai piršlys sulaikė vadžiomis arklius ir suriko: tprr, tprr!.. Kas pasidarė? Ugi nusimylėjęs mano važnyčiotojas už-

kliudė ašia už darželio tvorutės ir įvažiavom į pačias žalias rutas... Tai tau podė! O kad tave, — pamaniau, trokšdamas prasmegt žemėje per 9 stuomenis: tai pasidabinau!!! O čia nukaitus iš rustumo Elenytė žiuri pro langą. Aš drykt iš bričkos ir danu kurt. Tik bringst į pavartę koja, keveriokšt ir... pabudau. Apsidairiau — augstai pakilus saulė, mano bėris stovi įsipainiojęs į krumus; sparvos nabagą baigia pjaut, brička parvirtus ant šono, aš guliu šale kelmo ir... ir daugiau nieko. Nei ponaičio nei piršlio. Ot tai ir susidėk su pragaro gyventoju: kokius „šposus“ iškrečia.

UŽBAIGA.

Taip pragaro „kukoriui“ nepavyko mane suviliot. Susitaisiau bričką parvažiavau namon ir sakau Marytei: „rytoj važiuosiva į Pilviškius užsakų paduoti“...

Kas gali aprašyti kokiu džiaugsmu ir dėkingumu sužibėjo jos žydriosios akytės.

Aš irgi džiaugiaus ir buvau laimingas, nes pamaniau sau: geriau vėliau, negu niekad, o pataisysiu klaidą.

Ir neapsirikau, palaimino mane likimas ir santaika, ir turtais, ir šeimyna.

Raulas Suskius.

Pasarga. Šį rašinėlį aš radau 19** metais Rimšos pudyme, kuomet plėšdavo Lietuvoje mokyklas, raštines ir kitas „nenaudingas įstaigas“. Rašinėlis man pasirodė įdomus, ir aš jį paleidau spaudon. Daugeliui jis gal ir nepatiks, bet tai jau ne mano kaltė.

K. K. Lizdeika.

19—VII—13.

Studentų vedimas.

Kas sekė paskutiniais metais lietuvių moksleivių gyvenimą, tas galėjo patėmyt jų tarpe sulyginant didelį skaitlių vedimų ir tekėjimų. Štai žiurėk stud. Petras vedė, ir stud. Jonas ir stud. Jokubas. Arba kursistė Marytė ištekėjo, Magdutė rengiasi, o Onutė esą susižiedavus, — ir taip toliau. Matydami tą, jei taip išsireikšiu, epidemiją, išsiaiškinkim sau kaikuriuos įdomius klausimus, kaip va: kokios tos „epidemijos“ priežastįs? ar tinka moksleiviams taip anksti vesti-tekėti? kokios to apsireiškimo geros pusės, kokios blogos? ir panašius mums moksleiviams svarbius klausimus.

Kad tasai klausimas mums svarbus, manau niekas neginčys: juk apsivesti, tai ne pirštinę užsimauti. Tiesa, pas kaikurias tautas kaip štai pas kaimynus, labai lengvai į tai žiurima: šmaukšt-braukšt smilga neperdegė, jau įsimylėjo ir apsivedė. Paskui gi, „poezijai“ išnykus, akims prasiblaivius su išgąsčia pamatoma klaidą padarius ir persiskiria, maino žmonas ir vyrus, kaip pirštinaites, arba žudosi. Kadangi jų papročiai ir įstatai persiskirti jiems leidžia—pusė bėdos, pas mus gi kitaip turi buti. Mes lietuviai turim daugiau atsižvelgti į savo busiančios žmonos ar vyro dvasinius ir protinius privalumus, negu į fiziškus, mes turim žiurėt, ar ji (jis) dora (s) išsilavinus (ęs) išauklėta (s) ar jos (jo) budas tinka sugyvenimui, o nestatyti pirmoje vietoje taip nepastovių „raudonų veidelių“, „žydrių akelių“ ir „plono liemenėlio“. Taipgi mes privalom ir galim statyti savo busiančiai amžinai draugei(gui) tik tokius reikalavimus, jieškoti tokių privalumų, kokius jaučiamės patįs turim, ar galim išpildyt. Pavyzdžiui reikalauji iš jos (jo) nekaltumo, ir pats turi tokiu buti; reikalauji blaivumo ir pats buk blaivus,—vienu žodžiu ir kitą matuok tuo pačiu mastu, tuomet mažiau bus nesusipratimų.

Rodos kad vedusieji draugai daugumoje taip ir daro: mat lietuvių mokslą einančioji jaunuomenė nėra dar iškrypus, nėra ištyžus, bet ant tiek dar ideali, kad nemano

vesti del turtų ar kitų žemų siekių. Jei ir atsitinka tokie nukrypimai, tai tik kaip išėmimas.

Viena iš svarbiausių nunai vedimo priežasčių, paskatinančių studentą dar esant moksio suole susirišti save Hyminėjaus mazgais yra, mano nuomone, noras sutverti lietuvišką šeimyną, o taipgi kaip ir instinktyvus apsidraudimas save nuo ištautėjimo ir žlugimo svetimtaučių bangose. Yra tai, pasakysiu kaip ir reakcija prieš anų metų ištautėjimą. Dabar net ir tautiškai atšalę studentai kad ir veda lenkes, tai jau bent Lietuvos „lenkes". Faktų nenurodau—jie žinomi.

Musų studentai — vidutiniai pasiturį žmonės, todel nėra jau taip daug neįveikiamų keblumų, idant sudarius savo šeimyną. Žmogus neturtingas, ar prigulįs materialiai nuo kito negali gi vesti: tik poezijoje rašoma, kad įsimylėję gali ir palapinėj laimingai gyventi. Ir tik lietuvių sausas, daugiau proto, negu širdies jausmas ir vokiškas išskaitliavimas sulaiko nuo dar didesnės epidemijos vedimų.

Beabejo tame klausime vaidina rolę ir gana didelę— skaitlingas pastarais metais atsiradęs lietuvaičių inteligenčių burys. Juk dabar nebreikia musų studentams švaistyties po visus pasviečius ir jieškoti gražuolių, kuomet čia namieje mes turim jų iki gana. O kas abejoja, kad šios namiškės prigimto mums kraujo ir išaugę vienokiose sąlygose ir aplinkybėse, panašaus mums tinkamo budo, turinčios vienus su mumis siekius ir idealus nebus mums tinkamesnės už kitų kraštų gražuoles? Taigi, jieškodami sau amžino draugo(ės) nuošaliai, ne čia pat Lietuvoje, smagiai klysta, manydami išauklėsią lietuvišką šeimyną ką didoka eilė bandymų, manau, ganėtinai jau priparodė, ir to gal nemato tik trumparegiai ar patekę po svetima kurka. Vardų, dariusiųjų šį bandymą, neminėsiu: jie taippat visiems žinomi[1]).

Ar tinka jaunam, o ypač moksleiviui vesti? Šin klausiman sunku ką nors griežto atsakyt. Čia reikia atsižvelgt į ypatas ir aplinkybes, taip pat į kelias šio da-

[1]) Kad ir lietuvaitės daug kaltos musiškių ištautėjime — apie tai kitą kartą.

lyko puses, butent—doros, higienos, fizišką pusę ir t.t. Nelaimingos socialės aplinkybės nunai taip susidėjo, kad jauni dažniausiai negali vesti, nes jie materialiai priguli nuo kitų. Merginų padėjimas šiame atvejuje kiek gerelesnis: jos gali ir tankiai teka turėdamos vien gražų veidelį. Ypač tai tėmytina inteligentijos tarpe. Visai kitoki apsireiškimai esti sodiečių tarpe. Neperdėsiu pasakęs, kad čia dažniausiai atsižvelgiama vien tik į kraitį ir pasogą. Medicina[1]) gi moko, kad tik jauni, stiprųs kaip protiniai, taip ir fiziškai suaugę tėvai gali turėt taip-pat sveikus ir stiprius vaikus. Tas labai svarbu ir į tai reiktu daugiau atkreipti domos, negu kad pas mus daroma, jeigu mes nenorim išsigimti. Patogiausiu vedimo laiku atsižvelgiant į organizmo susiformavimą ir protinį subrendimą butu vyrui nuo 23 lig 28 metų, o merginai—nuo 18 lig 23. Tai musų krašte, kur klimatas yra vidutinis, pietų gi krašte, kur greičiau žmonės suauga ir subręsta, gali vesti ar tekėti 5 ar daugiau metų anksčiau.

Šiame XX amžiuje, amžiuje elektros, bevielių telegrafų, aeroplanų ir kitų naujausių išradimų, stumiančių gyvenimą pirmyn žaibo greitumu ir veikiančių į žmogaus nervus labjau, negu kuomet, kada gyvenama daugiau jausmais, negu protu, kuomet aplinkui rodos viskas tyčia suderinta, įdant užgauti ir kuogiliau užgauti žmogaus pajautimus, prasiplatinusieji tam tikri vaizdai ir tokia pat literatura nebepasilieka be įtekmės į žmogų—sakau, šiame amžiuje reikia turėti daug ištvermės ir stiprios valios idant nepasidavus kuno geiduliams, suerzintiems tų nešvankių aplinkybių, kuriose žmogui noroms nenoroms tenka buti. Moksleiviams gi daugiau kaip tik ir tenka toj tvankioj miestų atmosferoj gyventi, ypač augštesnių mokyklų, nes tos mokyklos esti dažniausia dideliuose „kulturos“ centruose, kiaurai permirkusiuose ištvirkimo rukais, toli nuo tame atvejuje ramios musų tėvynės. Taigi iš to atžvilgio ankstybas vedimas daug prisideda prie sutvarkymo musų gyvenimo higienos ir doros srityje.

Bet nurodžius keletą gerų pusių ankstybo vedimo, negaliu nepatėmyt ir blogų ypač moksleiviams. Anksti

---

[1]) Kodel tik viena medicina? *Red.*

vedęs moksleivis, o dar neganėtinai materialiai aprupintas, užsikrovęs sau ant sprando nekartą nepakeliamą naštą gauna dirbti visokio pašalinio su mokslu nieko bendro neturinčio darbo, gaišina brangų, reikalingą studijavimui pasirinkto dalyko laiką ir nekartą užverstas šeimyninėms mazgotėmis atšala nuo visuomeninio darbo, kurį lietuvių moksleivija del stokos tikrų darbininkų paprastai v o l e n s - n o l e n s dirba.

Beto šiaip taip užbaigę iš konspektų mokslą ir prisidirbę skolų dumia tokie tipai į Kalmukiją ar „zemstvas", nes viena—Lietuvoje vietos greit negauna (mat jos čia niekas nesiulo), o antra—nemokėdami kaip reikia dalyko, nedrįsta konkuruoti su svetimtaučiais ir nesitiki užgyventi, —skolos gi nelaukia.

Tai tiek sį kart apie tą svarbų klausimą. Žinoma, aš jį tik paliečiau, butu geistina kad kas nors daugiau žinąs atsilieptu.

Galų gale, mano nuomone, ankstybas vedimas nėra nenormalis apsireiškimas. Juk nebereik žmonės sako: nesigailėsi anksti atsikėlęs, jaunas apsivedęs. Aš tokiems drąsuoliams visuomet užjaučiu.

Lizdeika.

Keleta minčių apie filosofiją.

(Užbaiga).

Savo uždavinių ir siekių įvykinimui filosofija stovi prieš musų akis kaipo grupė mokslų, esančių tarp savęs labai artimoje vidujinėje giminystėje. Sulig Aristotelio-Tomistiškos pakraipos filosofija turi sekančias dalis:

G n o z e o l o g i j a (=kriteriologija=epistemologija= pažinimo teorija) rupinas išaiškinti, kas tai yra tiesa, delko logikos taisyklės turi objektivią, butiną, visuotiną reikšmę, kokiu budu mes prieiname prie pažinimo, kad be mąstančiojo subjekto yra dar taip vadinamas išorinis pasaulis, kitos esybės, kurios gali buti pažintos mąstančiojo

subjekto. Filosofijos dalių genezėje, beabejo, gnozeologija turi gauti pirmą vietą.

Logika svarsto mintijimo elementus ir budus. Taip, sąvokos, įgytos apie dalykus, buna jungiamos į sprendimus (sądy), šie-gi sudaro protavimus. Kad mintijimas pasiektu pageidaujamąjį tikslą, jis turi buti sustatytas sulig tam tikros metodos.

Gnozeologija jau parodė, kad yra išorinis pasaulis, tai-gi metafizika turi iškelti aikštėn pamatinius esimo dėsnius. Pastovus daiktų elementas-substancija turi įvairias kokybės (šviesus, garsus, šiurkštus), kiekybės (didelis, mažas, ilgas, trumpas) fenomenus-akcidensus, sudaro santikius-relacijas su kitais daiktais, išreiškia aktivumą ar pasivumą. Vieni daiktai persimaino į kitus, tat juose yra aktas ir galė, ta permaina įvyksta per bendrą veikimą daugelio priežasčių. Visa tai yra metafizikos objektas.

Kosmologija skaito savo uždaviniu tyrinėti pasaulį jo vidujėje sąstatoje ir jo visumoje: kaip suprasti smulkiausias medegos daleles, jų ypatybes, permainas kitų kunų sudarymui, koki yra pasaulio pradžia, kokie dėsniai viešpatauja jo esimo procese.

Racionalė psichologija, sunaudodama visas eksperimentalės psichologijos išdavas, stengias apspręsti asmenyje esantį dvasinį elementą, jo prigimtį, kokiu budu kartu su materialiu elementu sudaro jis asmenį, apreiškiantį sąmonės, proto, valios aktus.

Teodicea, pasigaudama metafiziškai-kosmologiškųjų tiesų, išdėsto budus, kokiais prieinama prie Dievo pažinimo, o paskiaus, stengias, kiek tai yra galima pačiam protui vienam, parodyti ką žmogus gali žinoti apie Dievo prigimtį, svarstomą savyje arba kaipo pasaulio Priežastį.

Dora (etika) primina kitų mokslų nurodymus apie fiziškųjų ir sąmoningų esybių prigimtį, jų santikius su pasaulio Priežasčia ir tuomet nustato supratimą apie gerą ir blogą, pamatuoja tą supratimą ir atskleidžia sąmoningoms esybėms uždavinius jų privačiame, socialiame, religijiniame gyvenime.

Estetika ištiria esančius pačiuose daiktuose elementus, reikalingus prie grožio kontemplacijai, o taipogi ką pats subjektas įneša į ją. Šias išlygas visuomet už-

laikydama estetika ima turinį pilnai sutinkant su visu filosofijos sistematu.

Filosofijos historija ne tiek aprašinėja filosofų gyvenimą, ne tiek rupinas išdėstyti jų pažiuras į filosofijos dalykus, kiek stengias parodyti, kaip nuo pat žilos senovės iki musų laikų filosofijos tiesų rumas vis auga ir auga didyn, pavieniems filosofams tarpiškai ar betarpiškai prisidedant prie to rumo padidinimo.

Pavienių mokslų filosofija reiškia ne ką kitą, kaip tik filosofiško tyrinėjimo pritaikinimą prie kiekvieno atskirai imamo mokslo; tuo budu yra dailės, historijos, teisės, religijos etc. filosofija.

Ką del filosofijos metodos galima pasakyti štai kas. Žmogus įgimtinai siekia prie tiesos pažinimo, pažinti visa, kas tik yra. Bedarydamas refleksiją į savojo pažinimo procesą, jis patėmija, kad ištikrųjų jame ganėtinai esama jiegų, kad atsiekus realybę; todelei kad pažinimo veikimas nebutu tuščias, butinai reikia jį atkreipti arba nors jį pamatuoti esančia realybe; tuomet pažinimo išvados bus visai teisėtos ir padauginančios žinią.

Tiesos atsiekimas eis jau minėtu analizės ir sintezės keliu ir turės omenėje suteikti sistematiškąjį visatos išaiškinimą.

Matant skaitlingą, par ilgus amžius besitęsiantį žmogaus minties darbavimąsi filosofijos srityje, žadantį ir tolimesniajam laikui eiti tuo pat keliu, savaimi kįla klausimas, ar yra pažanga filosofijoje? Visiems žinoma, kad filosofijos dalykuose yra daug sistematų, turinčių savotiškus daiktų aiškinimus. Taipogi visiems nemažiau žinoma, kad tik vienas aiškinimas tegali buti lygus tiesai, ir todelei daug filosofiškų sistematų yra klaidingų. Bet kaip-gi pažinus, ar yra bent vienas sistematas sutinkąs su tiesa. Čianai reikia priminti išlygas, arba, stačiau sakant, žymes, kurias privalo turėti su tiesa sutinkąs sistematas. Tos žymės yra: 1) sistematas negali prieštarauti nei vienam dėsniui, griežtai ir moksliškai nustatytajam kituose moksluose; 2) sistematas turi buti organiškas ir nuoseklus savo dalyse. Apkainavus sulig šitų žymių įvairių filos. sistematų vertę, pasirodys daug iš jų esant klaidingais, nors ir turint kaikuriuos tiesos ele-

mentus, ir šalip jų sistematą, patenkinantį minėtuosius reikalavimus, amžių bėgyje augantį-didėjantį, sunaudojantį visus geriausius minties apsireiškimus, nors ir kitur kur pasitaikančius. Šitam pastarajam pilnai pritinka žodis filosofija, analogiškai jį imant su Leibniz'o pasakymu: est quaedam philosophia perennis[1]). Pilnai paregėti filosofijoj pažangą galima tik gvildenant šitąjį sistematą. Tečiaus ir kitu keliu galima nors dalinai pamatyti tą pažangą. Palyginus įvairius sistematus, pasirodys, kad pav. juose esama kaikurių bendrų principų, kad pav. juose sutinkama ant tokios ar kitokios filosofiškos problemų statymo tvarkos, kuri, beabejo, turi didelę įtekmę į pačių problemų išrišimą.

Turint omenėje dideliausią filosofijos reikšmę pavieniems mokslams ir jos galingiausią įtekmę į žmogaus išsilavinimą, kiekvienas inteligentas privalo susipažinti su filosofija, žinoma, vadovaudamasis mintimi, kad aiškiaus pažinus ir geriaus pamylėjus tiesą, o ne del fantazijos, sporto bei naujienų[2]).

M. Reinis.

23. V. 1913.
Louvain.

Katalikybė, konservatizmas, pažanga.

(Tąsa).

II. Ne viskas teisinga, kas nauja.

Paklausykime, kaip naujieji mokslai vienas po kito yra reikalavę iš Bažnyčios permainyti jos mokymą.

Fizikos vardu XVIII šimtmetyje Voltaire'is taip juokėsi iš Bažnyčios: „Tavo Biblija sako šviesą buvus sutvertą pirmoje tvėrimo dienoje, o saulę—ketvirtoje, taigi veiksmą anksčiau priežasties; perkeisk, Bažny-

[1]) Tai pasakymas ne Leibniz'o, o *Eugubin'o Steuch'o*, pirmiausiai šį vardą pavartojusio. Leibniz'as tik tą vardą priėmė. *Red.*

[2]) Pirmam apsipažinimui su filosofija rusų kalboje vargu atsirastu geresnis veikalas už prof. Челпаново, Введеніе въ философію, nors irgi ne be ydų; apie tai tariamės užsiminsią kitą kart. *Red.*

čia, ta tavo tvėrimo pasaką, arba reikia žmogišką logiką perkeisti!".

„Aš nieko nekeičiu, aš laukiu", atsakė Bažnyčia. Ir ji laukė, ir po XVIII šimtm. fizikai, užstojo fizika XIX šimtm. ir tapo prirodyta šviesą esant neprigulminga nuo saulės, taigi galima esant šviesai buti sutvertai anksčiau už saulę; ir paaiškėjo, kad Bažnyčios tiesa turėta.

Astronomijos vardu apie tą pat laiką buvo prieštaraujama Bažnyčiai kas del pasaulio senumo pasiremiant garsiuoju Dendero žvaigždžių žvėrynu (Tierkreis von Denderah). „Tu, Bažnyčia, pripažįsti pasauliui 6000 metų senumo; o pažiurėk į šį paminklą; jis rodo jau prieš 25000 metų žmogų tyrinėjusį dangų, taigi pasaulis mažiausia 25 tukstančių metų senas. Perkeisk tad tavo Biblijos išskaitliavimus".

„Aš nekeičiu, aš laukiu", atsakė į tai Bažnyčia. Ir tai nepraėjo ir 10 metų, kaip Cuvier'is, Biot'as, Champollion'as Dendero žvaigždžių žvėryno senumą nuo 25000 metų sumažino ligi 2700, paskui ligi 2000, toliaus ligi 1800 ir pagalios buvo išrodyta jo senumą siekiant 150 metų po Kristaus. Taigi Bažnyčia teisingai laukė ir laukdama nesuklydo.

Materialistiškas gamtamokslis XIX šimtm. pusėje kiek neprisijuokė iš Bažnyčios, rodydamas į žmogaus beždžioniškumus, liudijusius, anot jo, kaip ant delno, žmogų esant tik tobulesne beždžione, kaip fiziškoje sąstatoje taip ir psichiškoje. „Išbrauk, Bažnyčia, iš savo Biblijos seną pasaką apie žmogaus nuo gyvulio skirtinumą".

„Aš nieko neišbraukiu, aš laukiu" vėl, atsakė Bažnyčia. Šiandien gi rimti gamtininkai puikiai žino, kad tas bendrumas tarp žmogaus ir beždžionės toli gražu netoks aiškus, kaip ant delno, kaip kad pirmiau buvo manyta ir kaip dar ir šiandien skelbia įvairus „mokslo" „popularizatoriai".

Taipgi gamtomokslio vardu buvo pajuokiamas Bažnyčios mokymas, kas del žmonių giminės paėjimo nuo vienos poros pratėvių. „Tik aklas gal abejoti, rašė Voltaire'is, kad baltieji, murinai, albinosai, hottentotai, laplandiečiai, kyniečiai ir amerikiečiai nėra viena iš kitos kilusios, bet visiškai įvairios rušįs".

Į visus tuos reikalavimus pakeisti Šventraščio mokymą apie žmonių paėjimą iš vienos sutvertos poros Bažnyčia tik atsakė: „Aš nieko nepakeičiu, aš laukiu“. Ir ji neveltui laukė rimtesnių, giliau matančių gamtininkų. Šiandien nėra nei vieno rimto gamtininko, manančio, kad dabar esančios žmonių rasės butų įvairių rušių ir kilusios iš įvairių pratėvių.

Kaip prasidėjo geologijos mokslas, tuojaus Bažnyčiai šuktelta: „Biblijos pasakojimas apie tvaną tai gryna pasaka; mesk ją lauk“.

„Aš nieko nekeičiu, aš laukiu“ —vėl Bažnyčia atsakė. Ir Bažnyčia sulaukė Cuvier'ą pasiremiant geologiškais atradimais išrodžiusį tvano faktiškumą. Ji toliaus sulaukė Dolomieux'ą ir Marcel'į de Serres, prirodžiusiu, kaip pasakoja Šventraštis, tik vieną tvaną historiškai buvusį. Dar paskiaus Bažnyčia sulaukė De Luc'ą, išmatavusį didelių upių deltas ir smiltynų augštumas ant okeano krantų ir pasiremiant tų darbą išdavomis išrodžiusį bibliškojo tvano laiką buvus drauge ir moksliškojo pirmykščio užliejimo laiku. Ir šiandien apie tvaną, jo buvimą, jo vienatumą ir laiką geologija sako tą pat, ką visuose laikuose ir Bažnyčia mokino.

Ir vargu beatsirastu kuri nors naujųjų mokslų šaka, vardan kurios Bažnyčia nebutu kaltinama už prieštaravimą naujiesiems atradimams. Kosmografija delei žemės formacijos, etnografija delei Amerikos ir Okeanijos atradimo, kalbų mokslas delei Babelio bokšto, — visų jų vardu reikalauta iš Bažnyčios pakeist jos mokymą. Bažnyčia visuomet tą patį atsakydavo. „Aš nieko nekeičiu, aš laukiu“. Ir nepoilgam kalbų mokslas, pasiekęs rimtesnę stadiją, išrodė galimumą bendro visų kalbų atsiradimo, etnologija rodo visišką giminystę tarp Amerikos ir senųjų žemių gyventojų, žemės apvalumas ir sukimasis iš vakarų į rytus paaiškėjo netaip jau svetimas ir pirmosiems Genezies eilutėms. Ir ligšiol nei karto neteko Bažnyčiai susidurt su tikrais moksle atradimais; tik pseudomokslas nuolat klykia didžiuodamasis savo nemokslumu. „Mokslas, mokslas“ šaukė jis XVIII šimtm. neguodamas pasaulio sutvėrimą, žmonių giminės vienatu-

mą, tvaną; ir tą viską paskiau mokslas pripažino. „Mokslas, mokslas“ šaukė Strauss'as ir racionalistai neguodami evangelijų tikrumą draug su historiškaja Kristaus tikrybe. Ir tas „mokslas“ pats save sugriovė. „Mokslas ir kritika“ šuktelėjo Renan'as, piešdamas naują Kristaus paveikslą. Ir šiandien Renan'o „mokslas“ visų pasuolėn numestas, kaipo jokios vertės neturįs. Ir kaip puikiai, kaip kritiškai, kaip pavyzdingai elgiasi Bažnyčia, neskubindama priimti už tiesą šiandien tai, kas rytoj' jau pasirodo netiesa esant, neskubina įrašyt savo kningosna visas tas teorijas, kurios mainosi taip dažnai, kaip rubų mados. Ir toks Bažnyčios kritiškumas ir jei, norima, konservativumas dažnai pačiam rimtam mokslui yra buvęs labai naudingas. Ir daugiau. Bažnyčios gyvavimo tikslu pirmoj' eilėj' yra ne mokslą platint, o užlaikyt saugojant nuo iškraipymo ir sudarkymo Dievo apreikštasias tiesas, Dievo, pasakusio apie save: „Aš esu Viešpats, aš nesimainau“. Amžinai gi per save esančio, savo esmėje nesimainančio Dievo ir apreikštoji tiesa tokia pat nesimainanti. „Dangus ir žemė praeis, o mano žodžiai nepraeis“. Pas Bažnyčios lopšį praskambėjo didžiausio jos apaštalo šv. Pauliaus dideliai reikšmingi žodžiai į Timotiejų: „O Timotiejau, saugok, kas tau užtikėta, vengdamas tuščių plepalų ir pseudo-mokslo užmetimų“. „Pasilikk tame, ką tu išmokęs esi ir apie ką tu įsitikrinai, nes juk žinai, nuo ko tu tai išmokai“.

Bažnyčia girdi šį perspėjimą, jausdama kartu gaivinantį dvelkimą tos dvasios, apie kurią kalbėjo Kristus atsiskirdamas su savo apaštalais išmušus Bažnyčios gimimo valandai: „Aš melsiu Tėvą, ir Jis duos jums kitą paguodėją, kad jis amžinai su jumis paliktu, Tiesos Dvasią“. Ir Bažnyčia amžių bėgyje saugojo, idant nei vienas taškas iš jai pavesto mokymo nebutų pakeistas, ir amžių bėgyje Bažnyčios mokymas buvo nesimainantis, ir tas nesimainymas yra didžiausias jos dieviškos pasiuntinystės išrodymas, ką tuojaus pamatysime.

Tiesomylis.

(Bus daugiaus).

Vilniaus įkurimas.

„Žinai tu tą šalį, kur girios šlamėjo,
Kur pušįs pasenę braškėjo nuo vėjo,
Kur rėmės į debesis ąžuolai druti,
Kur neveikė medžiai nulaužti pargriuti?
Žinai tu tą šalį?...“

Didelis ir garsus nunai Vilnius. Begalės gražių bažnyčių, šventyklų, rumų namų išvagotų daugeliu siaurų ir plačių gatvių raminantį vaizdą teikia musų širdžiai. Iš kur tai visa?...

Seniaus šioj vietoj visai kas kita buvo. Kur dabar puikios bažnyčios ir cerkvės didžiuodamosi kelia pasidabruotus ir pauksuotus savo kryžius—kitą syk dar augščiau buvo iškėlę laibas savo viršunes šimtametės eglės ir pušįs; medžių protėviai ąžuolai gynė jas nuo audrų ir vėjų, atstatydami milžiniškas savo krutines. Skroblai, uosiai, klevai, skirpstai, liepos, susipynę savo šakomis, išvien darydavo žalią skliautą, per kurį retai, retai šviesi saulelė gaudavo pažvelgt į vidų. Užtat ir tamsu buvo miške.

Kaip dabar miestas išvagotas gatvėmis, taip kitą syk miškas buvo išvagotas upėmis, upeliais, tarp kurių „Vilija musų upelių matutė“ pirmą vietą užimdavo.

Puiki buvo Vilija; ir dabar savo gražumu neapsileidžia draugėms, o tuomet?... ką ir kalbėt. „Dugną tur aukso ir veidą kaip dangų“—sako poėta. Bet tie krantai, krantai... Kas juos sugebės tinkamai nupiešt?

Pasipuošus žaliais medžių vainikais, kaip nuotaka prieš eisiant pas altorių, panaši į aną dainos lietuvaitę:

„Vandenį semia lietuvė-sesutė širdžia ir veidu skaistesnė už deimentą brangu“...

Tuo jos skaistumu stovi nustebintas miškas, žiuri į ją ir negali atsižiurėt. Štai šimtamečiai ąžuolai sulipo ant kalno, kad tik ją pamaćius. Pamatė ir, tarytum užžavėti, net judinti lapais nustojo; kaip žmogus nesykį nuo nustebimo užmiršta turįs liežuvį burnoj, tik žiuri ir žiuri jie į skaisčią Viliją. Taip kalną ir visą pakalnę tik jie apstojo.

Ištolo tas miškas išrodo kaip milžinų pilis, kaip akmeningos Skandinavijos granito sienos.

Kiek žemiaus, prie pat vandens skverbiasi viens pro kitą miklieji gluosniai ir juodbriuviai alksniai.

Senoji jieva lenkiasi kiek galėdama prie žibančio nuo saulės, lyg veidrodis, vandens, tarsi norėdama pataisyti ilgas savo kasas.

Baltasai beržas meilinasi Vilijai, kaip įmanydams. Tai pasilenkęs kugžda ką tai meilaus jai į ausį; tai pripuolęs prie kojų su pagarba bučiuoja jos rubo kraštą; tai, tarytum, apglėbt ją norėtu, plačiai išskėsdamas savo rankas. Bet veltui. Kaip mylinčiam valdiniui nepasiekiama yra karalaitė, taip nelaimingam beržui Vilija. Ji jau turi savo sužiedotinį garsųjų Nemuną. Tat, mitriai išsprukus iš meilių beržo glamonėjimų, eina, kaip ta karalaitė, nei nepažvelgus į jį. Eina ir, rodosi, žvaigždes ji skaito. Bet štai už kalno sutinka savąjį Nemuną. Tuo žvilgėsiu širdelė alpsta, ir Vilija puola ant plačios Nemuno krutinės ir

„Mylimą Nemun's smarkiai apkabinęs
Neša pro kalnus, per tyrų platybes,
Glaudžia su meile prie šaltos krutinės
Ir kartu skęsta į marių gilybes".

* * *

Tai čia, tai ten pro medžius Vilijos krantais vingiuojasi siauri takeliai. Bet kas pasakys, iškur eina tie takeliai. Galėtu kas pamanyt, kad jie tapo žmonių kojų praminti. Brangiai apseitu tokiam keleiviui ir keli žingsniai jaisiais žengti: tuos takelius miškų gyventojai-žvėrįs pramynė.

Be šitų siaurų takelių yra dar vienas, kiek platesnis. Veda jis per miško gilumą, pasukdamas tai į rytus, tai į vakarus: kiek toliaus pabėgėjęs, tarytum, grįžta atgal; bet ne, štai vėl eina pirmyn, peršokdamas pertiestais lieptais upelius ir upelaičius.

Matyt, vaikščiota juo žmonių. Ir teisingai. Takelis umai pasibaigia prošvaiste.

Pačiam jos viduryj stovi koks tai senas, senas neperdidelis, bet gana augštokas namas, nepanašus į gyvenamus senųjų lietuvių namus: buvo tai medinė šventykla

dievaičio Perkuno. Storų apvalių pusinių rąstų sienose nebuvo nei vieno lango; šiaudinis apsąmanojęs stogas žaliavo ištolo pro sukerpėjusių keturių ąžuolų, čiapat augančių prie keturių šventyklos kampų, spragas. Dailiai sužėlusi veja, kaip minkštas kilimas, užtiesė mažą šventorių.

Visa tai buvo aptverta vietomis iširusia žagarų tvora. Tik takelis, įbėgęs per mažus vartelius ir greitai perbėgęs šventorių, lipa žemais akmeniniais laiptais į šventyklos vidų.

Viduj tamsu, kaip saulei nusileidus. Neįsiskverbia čia jokis saulės spindulėlis. Tik maža amžinai deganti aukkuro ugnis savo mirgančia raudona liepsna apšviečia didelę Perkuno stovylą ir pajuodavusias nuo senumo ir nuo dumų sienas. Apšviečia dar raukšlėtą veidą balto, kaip obelis, kunigo—amžinos ugnies sargo; stovi jis pasirėmęs dešine ranka į aukkurą, akis įsmeigęs į liepsnojančią ugnelę, ramus ir užsimastęs. Tylu ir ramu, matyt, jo širdyje; atsitolinęs nuo viso pasaulio, gyvena dar kunu čionai, bet širdžia su šventasiais dievais. Ištikimai tarnavo jis jiems visą gyvenimą ir laukia dabar diena nuo dienos, kad pašauks jį pas save. Tyliai į amžinastį plaukia jo trumpos šios vargingos kelionės valandos...

* * *

Jau seniai negirdėjo Kryvų-Kryvaitis (toks buvo jo vardas) žmonių balso. Tik margas genys be poilsio nuo ryto lig vakarui medį vis kalė ir kalė: tik raibos gegutės liudnas kaip ir užkimęs balsas skambėjo per kiaurą dienelę; naktį artimos Vilijos bangomis plaukė jautri lakštutės daina...

Tokius balsus jis tegirdėjo. Bet štai vieną vėlybo pavasario rytą po mišką pasklido nežinomi jam įvairių-įvairiausi balsai. Girdisi trimito aidas, šukavimai; šunės be perstolio loja ir kaukia, tai laikas nuo laiko žirgas sužvengia.

Kas tie drąsuoliai, kur išdrįso amžiną tylą sudrumst? Ko jie čia nori? Gal skaitlingi tarnai garsaus kunigaikščio jieško paklydusios kunigaikštytės? O gal galvažudžiai Kry-

žuočiai eina smaugt lietuvio-brolio? Ne. Veltui jieškotu pirmi garsios kunigaikščio dukters. O antri-neįlįs į klaidžius lietuvių miškus... Tai didysis Lietuvos Kunigaikštis Gediminas medžioja su savo didžiunais. Gediminas buvo didis medžioklės mėgėjas. Tatgi, suradęs valandėlę liuoso nuo sunkių viešpatavimo darbų laiko, neužmiršo ja pasinaudot. Šiandie medžioklė ypatingai sekėsi. Patsai Gediminas nudurė taurą. Linksma ir smagu buvo visiems. Tik į vakarą nuilso musų Galiunas; bet kur nenuils—per ištisą dieną ant žirgo. Saulutė, atsisveikindama su tamsiu mišku, berė ant medžių viršunių paskutinę saują savo šviesiai-raudonų spindulių ir pasislėpė už tamsiojo miško, kuris panešėjo į liuliuojančias jures. Toli, toli vakarų linkui užsidegė pazaras. Ir be to tamsiam miške pasidarė dar tamsiau. Gediminas, tai pastebėjęs, pasiekė prie juostos kabantį ragą ir paputė į jį. Pasklido po mišką skardus, skardus garsas. Atsimušė jis visuose girios šonuose šimtu aidų, praskambėjo, kaip šventyklos, varpas ir nutilo.

Suprato medžiotojai, kame dalykas: tai kunigaikštis šaukia juos pasilsėti. Neilgai trukus iš visų girios kraštų pradėjo rinktis bajorai-karžygiai. Tarnai sunešė kruvas užmuštų žvėrių, sukurė šimtus laužų ir pradėjo gamint vakarienę. Kiti, rupinosi savo ponų žirgais ir šunimis, o dar kiti ruošė guolius. Bajorai, susitelkę į kruvą, dalinosi medžioklės įspudžiais. Vieni jų didžiavosi savo narsumu, kiti juos pašiepdavo, bet neatsirado jų tarpe tokio, kurs butu užginčijęs kunigaikščio Gedimino narsumą Nuo garsių kalbų ir juokų klegėjo visas miškas. Tuo tarpu tarnai apskelbė vakarienę jau priruoštą esant, ir bajorai su kunigaikščiu susėdo valgyt.

* * *

Po sočiai vakarienei Gediminas nuėjo gultų. Sunkios nuo pailsimo kunigaikščio blakstienos greitai sulipo, ir Gediminas užmigo. Užmigo jisai ir sapnuoja, matąs ant stataus artimo kalno vilką, geležies šarvais apkaustytą, kurs taip garsiai staugiąs, kad tartum šimtas vilkų jame atsiliepia.

Anksti rytą, pabudęs kunigaikštis liepė pašaukt tą patį Kryvų-Kryvaitį, kurį matėm prie Perkuno aukkuro, kad išaiškintu jam taip stebėtiną šios nakties sapną. Senas Kryvų-Kryvaitis prabilo į kunigaikštį šiais žodžiais: „Tas vilkas geležies šarvuose, Augščiausis Kunigaikšti, reiškia didelį miestą, kurį čia pastatysi; o jo stiprus balsas reiškia, jogei tas miestas savo didumu ir garbe bus toli, toli žinomas“.

Trumpi buvo kunigo-pranašo žodžiai, bet Gediminui jie išrodė labai reiškųs. Tat nelaukęs ilgai liepė muryti pilį.

Ir stojo akmeninė pilis ant to paties augštojo kalno, kur matė sapne stebėtiną vilką.

Čiapat pastatė Perkunui didžią šventyklą ir užrėžė šventojo gojaus ribas. Jos perdėtiniu tapo garsusis Kryvaitis, dabar jau augščiausis Lietuvos kunigas.

Prie naujai įsteigtos pilies namai dygo, kaip grybai po lietui, o miestas vis augo ir piėtojosi... Patiko ši vieta ir pačiam Gediminui, ir neužilgo po įsteigimui 1322 metais kelia į Vilnių savo sostinę. O miestas vis augo, didėjo... Dailųs Vilijos krantai, kurie pirmiaus buvo pasipuošę giria, umai apaugo namais. Pirma tik meili lakštutė prakalbindavo liudną Viliją; dabar jau kasdien ji girdi skaisčios lietuvaitės švelniasias dainas.

Dzukas.

Pradžia ir išsiplėtojimas blaivybės suomių moksleivijos tarpe[1]).

Prasidėjus priešalkooliniam judėjimui Suomijoje, kovotojai su girtybe ypatingą atkreipė atidę į prablaivinimą moksleivijos. Ačiu jiems ir geriems norams pačios moksleivijos, atsirado rateliai kovotojų su svaiginančiais gėrimais tarp moksleivių. Dabartiniame gi laike priešalkoolinis suomių moksleivijos judėjimas vertas atkreipti savo atidę ir mums, kaipo

[1]) Medega iš „Труды I Всерос. съѣзда по борбѣ съ пьянствомъ“ ir iš „Вѣстникъ Трезвости“ 1910 metų.

esantiems tokiame pat padėjime, kokiame jie buvo prieš 25 metus.

Pirmiausiai blaivybė pradėjo platintis tarp suomių studentų ir 1886 metais susitvėrė pirmas Studentų Blaivininkų Ratelis. Jis pirmus 15 m. savo gyvavimo veikė vien tik tarp moksleivijos einančios augštesniuosius mokslus. Keliolikos metų praktika aiškiai parodė, kad toks darbas negali atnešti daug naudos, koliai kasmetais įstoja į universitus nauji studentai, tarp kurių pirmiau nebuvo platinama blaivybė. Užtai 1902 m. Studentų Blaivininkų Ratelis nutarė pradėti platinti blaivybės propagandą ir vidutinėse mokyklose. Su tuo tikslu Studentų Blaiv. Ratelio sąnariai važinėjo į vidutines mokyklas, aiškino svarbumą blaivybės mokiniams ir steigė blaivininkų ratelius. Tam jų darbui prijautė ir mokytojai, nes suprato jo svarbumą. Tokiu budu 1902-3 mokslo metais įvairiose mokyklose tapo įsteigta 29 blaivininkų rateliai, kurie prisidėjo prie Stud. Bl. Ratelio, kaipo skyriai.

Visų tų ratelių sąnarių skaičius siekė iki 3,338 ypatų. Per sekančius 3-jus metus ratelių ir sąnarių skaičius žymiai padidėjo. Užtai 1906 m. St. Bl. ir vidutinių mokyklų rateliai galutinai susivienijo ir įsteigė *Suomių Blaivininkų Moksleivijos Sąjungą*. Iki 1910 metų prie tos sąjungos prigulėjo 77 rateliai su 7600 sąnariais, kurių tarpe buvo 120 mokytojų. (Reikia patėmyti, kad Švėdų moksleivija veikia atskirai, ir, kad dabar tų ratelių ir sąnarių skaičius žymiai dar padidėjo, nes paskutinių dviejų metų veikimo žinių negalėjau gauti).

Sąjungos sąnariai v i s i š k a i atsisako nuo vartojimo svaiginančių gėrimų, kaip stiprių, taip ir silpnų, o kaikuris ratelis ir nuo rukymo tabokos. Visi rateliai prisilaiko sąjungos įstatų, bet veikia savistoviai. Į vienus ratelius priimami mokiniai visų klasių, į kitus tik pradedant nuo paskirtos klasės, ar metų. Rateliai daro kas savaitė (kai kur ir rečiau) susirinkimus, kuriuose gali dalyvauti netik sąnariai, bet ir mokiniai neprigulintieji prie ratelio. Tiems susirinkimams mokiniai rašo referatus netiktai apie alkoolio klausimą, bet ir apie dalykus, turinčius kokį nor ryšį su juo. Pavyzdžiui paduodu kelias temas: a) apie kenksmingumą svaiginančių gėrimų jaunimui; b) apie reikalingumą jaunimo blaivininkų draugijos; c) apie svarbumą blaivybės; d) apie kenksmingumą svaiginančių gėrimų sielai; e) apie įtekme alkoolio į kraują ir į valgio virškinimą ir panašios. Kiti mokiniai susirinkimuose iškelia įvairius klausimus, kurie priduoda susirinkimui gyvumo ir sukelia naudingus ginčus. Iš tokių klausimų pavyzdžiui paminėsiu 4: a) kokiuo budu galima labjau pra-

platinti blaivybę tarp moksleivijos; b) kaip gali padėti moksleiviai platinti blaivybę ne mokykloje; c) delko svarbu moksleiviams prisidėti prie blaivybės; d) apie taboko rukymą. Taipgi susirinkę apart paskaitų ir ginčų dar deklamuoja eiles, dainuoja, žaidžia. Kaikuomet rateliai rengia sąnarių giminėms ir šiaip jau publikai vakarėlius-pasilinksminimus. 22 rateliai leidžia rankraščiais laikraštėlius, kuriuos skaito susirinkimuose. 23 rateliai turi savo bibliotekas, kuriose svarbiausią vietą užima priešalkoolinė literatura.

Priešalkoolinės literaturos rateliai išplatina kas metais už tukstančius markių. Daugelyje mokyklų mokytojai taipgi padeda tam darbui, bet atsiranda ir tokių mokytojų, kurie daro visokias kliutis jauniems kovotojams su girtybe. Iš paminėto ratelių veikimo matyti, kad ačiu jiems (rateliams) moksleiviai linksmai, blaiviai, ir naudingai sau praleidžia liuosą laiką.

Sąjungos veikimą prižiuri komitetas, susidedantis iš 10 sąnarių studentų ar mokinių. Bėgančiais reikalais Sąjungos rupinasi sekretorius ir-jo pagelbininkas, gyvenantieji Helsingforse.

Įsteigus Suomių Bl. Moksleivijos Sąjungą, nenustota platinti blaivybės propagandos. Tą darbą daugiausiai atlieka studentai, bet jiems padeda ir mokytojai su gydytojais. Paskutiniu laiku rateliai pradėjo taisyti dviejų-trijų dienų kursus, kuriuose paskaitomis ir pašnekėsiais išrodomas alkoolio kenksmingumas. Kursus gali lankyti, jei yra vietos, ir ne sąnariai. 1908 m. vienas centralis komitetas įrengė 187 lekcijas, kur aiškino blėdį alkoolio, neskaitant kitų ratelių.

Suomių moksleiviai matė reikalingumą rimto susipažinimo su tuo priešu, su kuriuo kovoja, tai yra alkoolio klausimu. Geriausiai tai galima atlikti mokykloje, bet išguldymas alkoolio klausimo suomių mokyklose nepriverstinas, užtai ratelių sąnariams priseidavo tą darbą atlikti patiems. Taigi kad daugiau mokinių patraukus prie tyrinėjimo alkoolio klausimo buvo daromi konkursiniai kvotimai. Rankvedžiu rengtis prie kvotimų vartojamas Helenijaus: „Alkoolio Įtekme“. Laikantis kvotimus gauna 4 tėmas iš alkoolio klausimo ir turi parašyti, sulig duotųjų tėmų, rašinį be pagelbos jokių kningų. Rašinius peržiuri komitetas iš trijų žmonių ir atsineša į tą klausimą gan aštriai, kad parodyti jo svarbumą, iš tos priežasties neišlaiko apie 20%. Nežiurint į tai, visgi nuo 1905 metų iki 1909 m. kvotimus išlaikė ir gavo tam tikrus paliudijimus 1772 žmonės. Laiko kvotimus kas nori: niekas prie jų neverčia. Dauguma išpradžios manė, kad mokiniai, turėdami ir taip daug darbo, visai nelaikys tų kvotimų arba kartą „virtę“, mes tyrinėję tą klau-

simą. Bet pasirodė kitaip. Mokiniai su mielu noru laikė tuos kvotimus ir didžiuodavosi gavę paliudijimus, o mažiau gabūs, neišlaikę vieną kartą, laikydavo, antrą, net ir treti, kol galūgale gaudavo paliudijimą.

Sąjunga nuo 1906 metų turi savo organą vardu „Pohjantėktė“ (Poliaus Žvaigždė) išeinanti kas mėnuo ir turinti apie 2000 skaitytojų. Apart „Poliaus Žvaigždės“ dar kas metais išleidžiama daug kningų, turinčių ryšį su sąjungos veikimu. Studentų Bl. Ratelis taipgi išleidžia didelius tomus referatų ir straipsnių apie alkoolį.

Sąjunga kas metais daro visuotinus susirinkimus, kuriuose dalyvauja visi rateliai. Susirinkimai daromi laike vakacijų įvairiose šalyse, kad galėtu juose dalyvauti daug mokinių. Į tuos susirinkimus suvažiuoja šimtai mokinių ir kitų žmonių paklausytų referatų, kuriuos skaito žmonės specialiai ištyrę alkoolio klausimą, patiems pakelt klausimų ir dalyvaut ginčuose. Susirinkimų programa įvairinama dainavimu, deklamacijomis ir žaislais. Po susirinkimų daromos ekskursijos, kurias atlieka tankiausiai pėsti. Tie pasilinksminimai susirinkimuose ir ekskursijos aiškiai parodo jaunimui, kaip galima linksmai ir maloniai perleisti laiką ir be alkoolio nuodų.

Platinimas blaivybės propagandos tarp moksleivijos reikalavo daug išlaidų. Bet tas nei kiek nesutrukdė darbo, nes sąjunga kas metais gaudavo užtektinai aukų iš visuomenės. Valdžia taipgi išreiškė užuojautą tam prakilniam moksleivijos darbui, paskirdama du kartu po 3000 markių ir vieną kartą 4498 markes pašalpos. Didžiausioji gyvenimo apdraudimo draugija „Suomi“ ilgą laiką aukojo Sąjungai po 3000 markių kasmet, o paskiau po 2500 markių. Mažesnes sumas taipgi aukojo kitos apsidraudimo draugijos.

Ačiu nepailstančiam veikimui Sąjungos ir atskirų ratelių, girtuokliavimas tarp moksleivijos visai sumažėjo. Helsingforso universito visuose rumuose, kur susirenka studentai, uždraustas vartojimas svaiginančių gėrimų. Dauguma garsių visuomenės veikėjų išėjo iš blaivios moksleivijos ir kasmetais išeina iš universitų ir kitų mokyklų šimtai darbininkų rimtai susipažinusių su alkoolio klausimu; o ką jaunas išmoko, to ir senas neužmirš.

Antgalo moksleivių blaivininkų rateliai daug padeda platinimui blaivybės tarp liaudies. Sąjungos sąnariai išplatina glėbius priešalkoolinės literaturos įvairiuose luomuose ir daro įtekmę savo pavyzdžių blaivaus gyvenimo. Įsivaizdinkim sau vakacijas, per kurias 7—8 tukstančiai jaunų kovotojų su girty-

be išsiskirsto po visus kampelius Suomijos ir išrodinėja kenksmingumą alkoolio paskaitomis, pasikalbėjimais, o kas svarbiausia, pavyzdžiu, tai mums paaiškės, kokią didelę naudą jie atneša blaivybei. Galu-gale ta šeimyna, kurią nepasiekia blaivybės propaganda, prisidėjus jų mokslus einantiems sunui ar dukteriai prie Moksleivių Blaivininkų Ratelio, prablaivėja, nes kasdien girdi nuo jų rimtus aiškinimus apie girtybės kenksmingumą. O tokių atsitikimų yra nemaža Suomijoje!

Dabar, drauge su dauguma gyventojų, suomių moksleivija nekantriai laukia to laiko, kuomet Jo Didenybė, Rusijos caras, patvirtins įstatymą, draudžianti alkoolio pardavinėjimą. Nors ir supranta Suomijos piliečiai, kad tikslas priešalkooliniame judėjime bus pasiektas tik tuomet, kuomet žmonės patįs nevartos svaiginančių gėrimų, žinodami jų kenksmingumą, visgi gavus tokį įstatymą, butu padarytas didelis žingsnis pirmyn.

Daug dar turės darbo, Sąjunga Suomių Blaivininkų Moksleivijos kol pasieks savo tikslą, bet ji, matydama vaisius savo darbo, drąsiai žengia pirmyn ir neabejodama tiki pasieksianti naudingą tikslą netik Suomijos gyventojams, bet ir visai žmonijai.

Duok, Dieve, kad ir mes, nors veliau pradėję darbą, sulauktumėm tokių vaisių, kokių susilaukė suomių moksleivija! Sulauksime!.. tik drąsiai už darbo, nes ir patarlė sako: „Dirbk, o Dievas padės!“

Juozas.

Kaip ruoštis prie brandos atestato.

Yra nemaža jaunikaičių, norinčių prisiruošti prie brandos atestato, kad paskui galėjus lankyti augštasias mokyklas. Jie delei kokių nors priežasčių negalėjo pastoti gimnazijosna ar kitokiosna mokyklosna, ar turėjo iš jų pasitraukti. Kaikurie iš tokių—pasiekimui tikslo stveriasi tam tikrų žurnalų, pašvęstų neva savystoviam prisiruošimui prie kvotimų. Bet anie žurnalai, neturėdami kitokio tikslo apart „biznio“,mažai ką naudos teatneša norintiems

jais pasinaudoti. Kaikurie, daugiau naivųs, bandė laikyti kvotimus su gautomis iš tų žurnalų žiniomis—neišvengiamai suklupdavo. Kiti gi mokinosi pagal mokyklų rankvedžius, bet nemokėdami sutvarkyti užsiėmimo, ar prislėgti mokslinės medegos dauguma—metė jau mintį atsiekti savo svajonės tikslą, ar bent jau abejoja ją pasiekti. Matydami tokį nemalonų draugų padėjimą sumanėm paduoti čia kelis patarimus, pasinaudodami prityrusių žmonių žiniomis[1]).

1) Rusų kalba ir matematika yra svarbiausi ir sunkiausi dalykai gimnazijiniame kurse. Iš jų per raštinius kvotimus suklumpa dižiausia moksleivių dalis. Čia mat labiausia apsireiškia nepriteklius išsilavinime ir blogas prisiruošimas. Ypač svarbųs raštiniai kvotimai iš rusų kalbos, nes gavusieji neganėtiną laipsnį iš jų—prie tolesnių kvotimų neprileidžiami.

Gerai gi rašyti išsykio nelabai kas gali. Reikalingas ilgas ir ištvermus darbas. Rašymas rašinių, kaip ir dirbimas užduočių eksternams atneš nemaža liudnumo ir nešmagumo; nekartą privers jį pagalvoti bene pasiektinas ganėtinas rezultatas. Čia labai gerai, kad du, ar daugiau, išvien apvertina ir ištaiso viens kito rašinius. Užsiėmęs vienui vienas tankiai netenka energijos.

Delei kvotimų iš rusų kalbos štai ką rašo § 75 Прав. объ исп.:

„По русскому языку требуется, чтобы экзаминующійся обнаружилъ сочиненіемъ правильное пониманіе предложенной темы въ главнѣйшихъ частяхъ ея и умѣнье выражать свои мысли ясно, опредѣленно, послѣдовательно, правильнымъ и соотвѣтственнымъ предмету языкомъ, съ совершеннымъ избѣжаніемъ такихъ ошибокъ, которыя свидѣтельствуютъ о малограмотности“.

Užduodamos daugiausia tėmos iš kurso (курсовыя), kaip tai: „Положительныя и отрицательныя стороны Рудина“, „Черты Домостроя въ драмѣ Островскаго „Гроза“, „Борисъ Годуновъ“, какъ трагедія“ arba abstraktinės: „Знаніе—сила“, „Значеніе литературнаго образованія“. Istoriškos užduodamos labai retai. Abstraktinės tėmos rei-

[1]) Čia pasinaudojau Португалов'o: „На помощь экспернамъ“, „Недѣля“ № 17 ir kitais.

kalauja daug apskrito išsilavinimo ir apsiskaitymo; kursijinėms gi medegos galima pasemti iš tam tikru „posobijų“. Pirmiausia reik rašyti kursijines tėmas, paskui gi ir abstraktines. Technika rašymui rašinių—išsidirba pereinant literaturą. Pereiti literaturą mums išrodo tinkamu: „Пособіе при изученіи исторіи русской словесности. П. Смирновскій I. 1 р. 40 k.“. Ši „Пособіе“ siekia ligi Gogolio. Tolimesniam literaturos mokinimuisi rekomenduojame garai sustatytą „Очерки по ист. рус. лит. Саводника“ dvi dali po 1 r. 25 k. (Antra dalis pavesta naujajai literaturai: Turgenev, Gončarov', Tolstoj). Visi pereinami raštai iš naujos literaturos tari buti perskaitomi pilnai, bet ne pagal ištraukas. Išsimokinus tą ar kitą veikalą iš naujos ar senos literaturos ir išsiaiškinus vietą, kurią užima jis historijoje rusų literaturos ir jo reikšmę—galima rašyti atsakančiai temai rašiniai. Išpradžių—geriau pagal išdirbtą planą. Gerai išdirbtas temas galima rasti Верещагин'o kningutėje: „Темы и задачи по истор. и теор. слов.“ 75 k. Pavyzdingi rašiniai galima rasti Нелидов'o „Сочиненія и планы“. 1 r. 75 k. Atsakanti medega galima rasti Pokrovskio „Сокращ. истор. хрестоматія“. Juo daugiau apsiskaičius, tuo geriau. Literaturos nurodymą galima rasti kningutėje „Программы чтенія для смообразованія“ 1912. 40 k.

Duoti smulkius dėsnius ar nurodymus, kaip rašyti rašiniai—negalima. Čia reik tik pažymėti—kad reik kuodaugiausia pasidarbuoti. Parašius blogai, ar gerai rašinį nereik tingėti pertaisyti, perrašyti jį, išbraukus vieną, prirašius kitą. Visomis jiegomis reik stengtis pasiekti pilnumo turinio, teisingumo, tvarkos išpasakojime minčių, kalbos aiškumo. Vengti visokio ginčo, ypač paviršutinio neva „kritikavimo“. Nukrypimas nuo temos irgi daro blogą įspudį, reik jo butinai vengti[1]).

Kvotimuose reik parašyti taip maž-daug vidutiniai keturis puslapius paprasto lapo rašomos popieros. Parašymui duodama 5 valandas pagret[1]).

---

[1]) Galima patarti dar: А. О. и В. А. Португаловъ: Руководство къ состав. ученическихъ сочиненій для учащихся и экстерновъ“.

[2]) Duodama ir daugiau: ligi 7 valandų *Red.*

Rengiantiems mokytis literaturos naudinga pereiti: „Теорію Словесности“. Geri rankvedžiai: „Учеб. теор. словес.“ Яковлева arba „Теор. слов.“ Житецкаго ir jojo „Теор. поэзіи“. Visos trįs po 1 rb.

Čia paminėsim ir logiką kartu su psichologija, vadinamas „Философская пропедевтика“. Geriausiu logikos rankvedžiu laiko dauguma Введенскій: Логика для гимназій. Lengvesnės Владиславлев'o arba Свѣтилин'o. Iš psichologijos geras Челманов'o: „Учебникъ психологіи для гимн. и самообр.“ 1 р.—Mintinis kvotimas iš rusų kalbos sulyginamai dalykas antraeilis. Nors, žinoma, galima suklupti ir iš jo, išlaikius jau raštinį. Štai kaip formuluojami reikalavimai:

„Главную и существенную сторону испытаній по исторіи русской Словес. составляетъ основательное и подробное знаніе содержанія поименованныхъ въ прогр. литер. произведеній. Отъ экзаминующихся требуется знаніе содержанія, плана, основной идеи, а также главнѣйшихъ особенностей языка и слога“.

Be žinomų Smirnovski'o, Petrov'o gramatikų, nurodysime dar: „Практическій курсъ русс. языка“ Овсянно-Куликовскій 85 к. Prieinama ortografijos metodika, duota Миртов'o kningutėje: „Какъ научиться писать грамотно“ 30 к. ir Зачиняев'o Орѳографическій словарь. Šiam tikslui reikia rašyti kuodaugiausia diktuotuvių (padiktuoti gali by kas), kiekvieną kartą pažymėjus klaidas.

Kad įpratus teisingai statyti ženklus, reik daryti, kaip etimologinį, taip ir sintaksinį perkratinėjimą. Tam tikslui tinka Gogol'io rašiniai[1]); prie to reik butinai sau išaiškinti, kodel čia stovi tas, o ne kitas ženklas, tas o ne kitas linksnis. Diktuotuvė labai daug pagelbsti mokinantis ir svetimų kalbų.

(Bus daugiaus).

R.

[1]) Čia autorius klysta: Gogol'io raštai pažinimui rusiškos kalbos, ypač sintaksio žvilgsniu *visiškai netinka Red.*

Iš svetur.

Pradedant šią kaip ir apžvalgą žymesnių nuotikių iš katalikų drauge ir katalikiškosios moksleivijos veikimo ir gyvenimo kitose šalyse, kaip buvo „At.“ 8 num. žadėta, pirmoje vietoje reikia paminėti

Vokietijos katalikų diena Metz'e.

Katalikų dienomis (Katholikentage) Vokietijos katalikai yra praminę savo daromus kasmet visuotinuosius susirinkimus. Šiumetinis sus-mas, šiašiasdešimtas iš eilės, atsibuvo 17 — 21 rugpjučio (n. st.) senoje Lotaringijos sostinėje Metz'e. Katalikų džiaugsmui, o antikatalikų pykčiui šiumetinis sus-as pavyko kuopuikiausiai. Nors sus-mo vieta buvo labai nepatogi daugeliui pasiekti, tačiaus dalyvavusiųjų skaičius siekė 30000. Kadangi tarp vietinės liaudies buta didelės dalies vartojančių francuziška kalbą, tai sus-mas buvo vedamas dviejomis kalbomis: vokiška ir francuziška. Svarstyta klausimai apie darbininkų draugijas, Rymo klausimą ir Bažnyčios laisvę, įstatą apie jezuitus ir ordenų laisvę, apie misijas tarp stabmeldijos, mokyklą, apšvietą, spaudą, socialius ir kitokius reikalus. Priešai ypatingai pranašavo katalikus per sus-mą susipešiant kas del darbininkų draugijų iš priežasties jau senokai užsimezgusio ginčo tarp Köln'o ir Berlin'o pakraipų, delei kurio buvo pernai išleista ir žinoma popiežiaus encyklika *Singulari quadam*. Bet įvyko visai priešingui. Sus-mo pirmsėdis kunigaikštis Alois zu Löwenstein'as kas del šių klausimų įvykdino „Metz'o santaiką“. Jei įvairių visuomenės srovių daromus sus-mus palyginti susirinkimams, kuriuos kariumenės vadai karts nuo karto sušaukia karės metu, idant, apžvelgus savo jiegas, prie naujų žygių prisiruošti, tai šį Vok. katalikų sus-mą reikia pavadinti ruošimusi kryžiaus karėn priešais nekrikščionišką ir antikrikščionišką pasaulį. Metz'o diena rimtai stengėsi šį uždavinį išpildyt. Ji buvo gera ir graži[1]). Beveik apie tą pat laiką įvyko

---

[1]) Trumpai ir suglaustai aprašyta Allgemeine Rundschau № 35, 1913. Ištisas kalbų turinys tilpo didesniuose katal. dienraščiuose pav. „Germania“ (Berlin C. Stralauerstrasse, 25), „Kölnische Volkszeitung“ (Köln, Marzellenstrasse 35|43), Essener Volks-Zeitung (Essen), Augsburger Postzeitung (Augsburg), Schlesische Volks-Zeitung (Breslau). Apsipažinimui su šiais laikraščiais jų redakcijos, paprašius atvirute siunčia tulą laiką visai veltuo savo laikraštį.

Vokiečių katalikų diena Austrijoje.

Ši diena iš eilės dar tik pirmoji diena atsibuvo Linze. Dalyvavusiųjų buvo apie 40000. Pasakyta daug gražių kalbų, turinčių nepoilgam pavirsti stipriais darbais. Sus-me apsireiškė geros pasekmės stipraus išsiplėtojimo katalikiškųjų studentų korporacijų[1]). 2-5 rugpjučio įvyko ketvirta iš eilės

Šveicarijos katalikų diena St. Gallen'e.

Dalyvavo apie 35000 žmonių, tarp jų labai žymus besimokinančiosios jaunuomenės skaitlius. Kalbėtojai puikiose kalbose palietė viską, ką Bažnyčia savo organizacijoj' daro žmonijos gerovei religijos, labdarybės ir socialėje srityje. Esant sus-mui daugiausia protestantiškame kantone, kalbėtojai su ypatinga paměga lietė pasaulėžvalgos ir apologetikos klausimus. Ypatingai pasižymėjo kun. Dr. Gisler'is, prof. Chur'e, savo kalboje visas modernas filosofiškas sistemas begailestingai atvedęs ad absurdum. Paminėtina taipgi ir kun. A. Meyenberg'o, prof. Luzern'e, kalba į jaunuomenę, kurioje jis Saulius Pauliun atsivertimą išplėtė kaipo paveikslą vidujinio ir išlaukinio atgimimo jauno žmogaus po katalikiškaja vėliava. Meyenberg'as tai gražiausias kalbėtojas bene iš visų vokiškai kalbančių katalikų tarpo Europoje. Ši jo kalba padarė labai gilią įtekmę į klausančią jaunuomenę[2]). Irgi giliai siekė

Tautinis katalikų kongresas Plymouthe

ketvirtas iš eilės, įvykęs liepos pabaigoj'. Istorikas Gasquet'as O. S. B. nupiešė laikus persekiojimų Cornwall'e ir Devonshire, kuomet nesuskaitoma daugybė kankintinių paguldė savo galvas ir gyvybę už savo tikybą, ir kuomet kiekviens katalikiško gyvenimo apsireiškimas buvo slėgiamas su tokia fanatiška neapykanta, kad 1686 m. abiejose šiuoddviejose grovystėse buvo belikę tik 300 katalikų. Katalikiškoji dievmeldystė buvo uždrausta mirties bausme, pamišusi įstatymdavystė sakramentų dalinimą darė negalimu. Ir kas pasirodė? Pasirodė, kad Dievo Apveizda yra ant valstijų ir valdovų, kuri sprendžia visų likimą ir suardo kad ir gudriau-

---

[1]) Plačiau Allgemeine Rundschau № 36, 1913.
[2]) Plačiau All. Rundschau № 34, 1913.

sių žmonių prieš Dievo tvarką pasikėsinimus. Šis katalikų kongresas parodė kokių bejiegių ir niekšų buta tųjų fanatiškų politikų, pasikesinusių sunaikint tai, kas nesunaikinama. Kongrese buvo taipgi aptarti apologetiški, socialiai ir dailės ir kitoki klausimai[1]). Kalbant apie katalikų veikimą Anglijoje negalima nepaminėti

Katalikiškoji tiesos draugija

turėjusi šįmet sus-mą 4-8 liepos drauge su „katalikiškaja skaitymo draugija" (Catholic Reading Guilds)[2]). Kat. tiesos draugija (Catholic Truth Society) gyvuoja nuo 1885 m. Londone ir yra išleidusi labai daug pigių (daugiausiai po 1 penny=4 kap.) kningelių įvairių-įvairiausio turinio. Taipgi nuo 1897 m. leidžia ir mėnesinį laikraštuką vardu Catholic Book Notes, kuriame apžvelgiama katalikų parašyti arba šiaip katalikams įdomus raštai. Šis bibliografijos laikraštėlis kad ir nediduks bet ir pigutis[3]). Kat. gi skaitymo draugija turi savo uždaviniu paleist į žmones kuodaugiau gerų skaitymų.— Malonu pastebėt

Katalikų gyvenimo ženklai Ispanijoj';

ypač Ferrer'o išjudintoje Barcelonoje uoliai varoma visuomeninis darbas. Ten centras G. Palau įkurtos draugijos „socialis liaudinis veikimas" (accion social popular) panašios į vokiečių Volksverein'ą; šįmet ten įsteigti dideliausi „liaudies namai" (casal del pueble), platinami spausdiniai, organizuojami kursai, paskaitos ir ir tt.[4]) Dar maloniau matyt žymus

Katalikiškojo atgimimo ženklai Francijoje

jaunuomenės ir inteligentijos tarpe. Įdomios žinios apie tai surinkta „Vadove" № 60 p. 415 — 417, kurios čia ištisai paminėtinos:

„Ir katalikų ir nekatalikų dabar jau aiškiai pripažinta, kad Francijos jaunuomenės tarpe katalikybės idealai kas-kart labiau įsigali; svarstoma tik klausimas apie priežastis ir vertę to jaunuomenės religijinio atgimimo.

---

[1]) Plačiau ten pat № 32.

[2]) Plačiau Catholic Book Notes june 16, 1913 p. 183.

[3]) Numeris 32 pusl. in-8⁰ kaina metams pusantro šilingo (1 s. 6 d.=71 kap.) su prisiuntimu, antrašas laikraštuko ir visos K. Tiesos draugijos: 69 Soutwark Bridge Road, London S. E.

[4]) Sulig „Vadovo" № 59 p. 310.

Kai-kurie bandė išrodinėt, kad prie religijos grįžta tik žmonės nustoję energijos, kurie, girdi, tingi savo dvasioje išlaikyt stiprumo valios reikalaujančią kritiškumo poziciją[1]). Vienok rimtesni ir ne katalikai publicistai nepripažino vertės tokiam išrodinėjimui. „Nuo kai-kurio laiko, rašo viename radikalų laikraštyje (Cf. L'Evènement 1|VI 1912) žinomas katalikybės priešininkas Paul Brulat, mes matom įdomų reginį: prakilnios dvasios žmonės... grįžta į Bažnyčią prie senosios tikybos, prie dogmų. Ir tai ne kokie atskiri pavyzdžiai. Tasai judėjimas gana plačiai apsireiškia literatų eilėse, taja idėjine atmosfera kaskart vis daugiau užsikrečia. Atsivertimai rašytojų, tapytojų, kitu įvairių dailės adeptų labiau dauginasi, negu kad paprastai manoma". Panašiai nurodo pavojingą antikatalikams religijinio atgimimo didėjimą parlamento atstovas radikalas Paul Boncour laikraštyje „Le Radical" (Cf. 11|II 1913); anot jo rimčiausi ir energiškiausi Paryžiaus Sorbonos studentai daugiausia esą karšti katalikų tikybos išpažintojai; mokyklos ir universitai, iš kurių kitados išeidavę socializmo promotoriai, dabar pradėjo išleidinėti atsidavusius Bažnyčiai jaunuolius. Ir rašytojai, susigrupavę apie radikališkiausį francuzų laikraštį „La guerre sociale", stebisi iš Paryžiaus katalikų moksleivių energiškumo ir uolaus pasišventimo vykinime katalikybes idealų; to laikraščio bendradarbis M Jean Texcier parašė ilgą straipsnį (Cf. La Guerre sociale 28|I 1913) apie susipratusių katalikų moksleivių įsigalėjimą garsioje Paryžiaus mokykloje „L'Ecole normale supérieure" iš kurios daugiausia išeina profesorių universitų ir kitų augštųjų mokymo įstaigų; anot Texcier socialistams dabar prisieina imti darbštumo pavyzdį iš katalikų studentų, kurie susiorganizavę drąsiai, energiškai varo religijinio atgimimo darbą, kaip tarp moksleivių, taip ir tarp šiaip jaunuomenės, anot minėto radikalo P. Boncour net trečdalys (per 40) tos svarbios mokyklos studentų esą energiški, praktikuoją katalikai, kuomet prieš dešimtį, o net aštuonis metus susipratusių veiklių katalikų esą nebudavę niekad daugiau, kaip po tris ar keturis (Cf. Le Radical 11|II 1913). Paryžiaus katalikų moksleivių organai „L'Amitié de France", „Cahiers de l'Amitié de France" liudija apie prakilnumą, didelę vertę dabartinio religijinio Francijos jaunuomenės atgimimo. Veiklių katalikų jaunuolių tarpe yra jau plačiai pragarsėjusių savo literatiškais gabumais...

Ir tarp jaunuolių dailininkų pastebima religijinio susipratimo padidėjimą. Šiuo tarpu Paryžiuje susiorganizavusių veiklių jaunų katalikų dailininkų yra apie tukstantį; jų draugijoje randame beveik visus garsesnius jaunuosius tapytojus, muzikus, architektus, skulptorius. 11 d. sausio šių metų garsus Francijos katalikų rašytojas ir veikėjas Réné Bazin kalbėdamas tos svarbios katalikų dailininkų organizacijos sus-me sveikino juos kaipo vaizdingiausią ženklą religijinio Francijos jaunuomenės atgimimo (Cf. L'Echo de Paris 12|I, 1913). Mat dailininkai patįs netveria pasaulėžvalgos, jie persiima jau įsivyravusiais visuomenės idėjinėje atmosferoje idealais.

Malonu pažymėti, kad prie Franc. universitų ir licejų katalikų profesorių sąjungos dabar priguli jau suviršum keturi šimtai; jų organe „Bulletin des professeurs catholiques de l'université" randame dažnai stebėtinai didžių dvasios prie Dievo pakėlimu pasižyminčius straipsnius, rašytus įvairių mokslų katedrų adeptų. Ir Sorbonoje yra dabar žymi eilė susipratusių katalikų profesorių (Cf. Revue prat. d'ap 15|VI, 1913 p. 412—413).

---

[1]) Kam šie žodžiai neprimena g. Vabalėlio „pruntavimus" „Aušrinėje", kad ateitininkai tai irgi protiniai tinginiai ir t. t. Mat antikatalikai mėgsta girtis savo kritiškumu, energiškumu, stiprumu ir t. t.

Antikatalikų vadai labai susirupinę, kad retas žymesnių, energiškesnių jaunuolių duodasi įsinarpliot į jų vėjų pamuštų obalsių pinkles, pasiduoti jų sugestijai"[1]).

Ir pati antikatalikiška Francijos valdžia pradeda po truputį judėt Kanossos link, nes baisios antireligijinio judėjimo pasekmės atidarė daugeliui prakilnesnių ir nekatalikų akis. Neseniai sugražinta kariumenėje kapelionams etatai. Kaikuriuose miestuose sugrąžinta vienuolės į ligonines[2]).

— Katalikiškuose lietuvių laikraščiuose (žiur. „Ateitis" 8 num. p. 393) šįmet buvo šiek tiek minėtas

Pavyzdingas Belgijos katalikų darbavimasis

kulturos srytyje. Čia prie to reikia pridėti, kad kas kart vis daugiau kitų šalių katalikai atvyksta Belgijon visuomeninio darbo mokytųs: ypač tai dažnai daro francuzai ir anglai katalikai. O neperseniai net Japonijos kat. kuopelė buvo atvykusi Belgijon tyrinėt kat. organizacijų, kad įgijus daugiau nuovokos, kaip geriau savo tėvynėje sutvarkyti viešąjį kat. veikimą. Ir nekatalikų akis Belgija kreipia į save. Antai pasauliškai žinomas nekatalikiškas Londono laikraštis Times neseniai visoje straipsnių eilėje konstatuoja nepaprastas Belgijos kat. veikimo išdavas įvairiose kulturos srityse. Tarp svarbiausių tokio Belgijos kat. pasisekimo priežasčių nurodoma į ypatingą Belgijos kat. rupestį mokslu, apšvietimo reikalais ir į karštą gerai suprastos laisvės meilę[3]).

Belgijoj' įsteigta vallonų katalikų jaunuomenės mokymosi draugijų federacija. Jos tikslas pakelti tikybinį susipratimą tarp jaunuolių ypač žymesniųjų ir gabesniųjų. Pagal tos federacijos įstatus turi viešpatauti didžiausio broliškumo dvasia, bus surengiama kas metai rekolekcijos, bus stengiamasi įkvėpti sąnariams sąžiningumo ir visuomenės atsakomybės supratimą ir jausmą, bus jie rengiama prie socialio apaštalavimo darbų. Federacijos organu išsirinkta išeinąs Bruxelles'e geras katalikiškas laikraštis „Tribune apologétique [4]).

Holandijos katalikų nepasisekimas

drauge kaip ir visų dešniųjų. Krikščioniškoji daugumа 59 atstovų parlamente tapo mažuma 45 atstovų, o kairių-

---

[1]) „Vadovo" 59 num. p. 308 paminėta du veikalu apie Francijos jaunuomenės atgimimą: 1) *Gaston Riou*: Aux écoutes de la France qui vient, Paris; 2) *Agathon*: Les jeunes gens d'aujourd'hui, Paris.

[2]) „Vadovas" № 59 p. 308.

[3]) Ten pat № 60, 420|1.

[4]) Ten pat № 61, p. 92.

jų skaitlius nuo 41 pakilo ligi 55. Mažiau nukentėjo katalikai, netekusieji tik vieno atstovo (pirmiau 26 dabar 25). Nelaimėjimo priežastis—neprotingas jiegų skaldymas. Rupinamasi tą ydą prašalinti[1]). Prie stiprėjimo katalikybės Japonijoj' reikia tikėtis daug prisidės

Katalikiškas universitas Tokio,

kurį steigia jezuitai ir kuriam Japonijos vyriausybė pripažino visas teises. Universitas jau atidarytas, pradeta rupintis pastatymu teikiamų namų. Išsyk bus tik trįs fakultai: literaturos ir filosofijos, matematikos ir gamtos mokslų, ir prekybos. Atsiradus daugiau norinčių bus įvesta ir religijinių mokslų fakultas. Universito rektorium yra vokietis jezuitas Hoffman, taipgi ir diduma profesorių vokiečiai jezuitai, nors yra ir iš kitų tautų. Japonų prof. yra kol kas tik du: jezuitas Tsutschihaschi ir prof. Mitsuno.

Kaipo malonų apsireiškimą Japonijos katalikų gyvenime reikią paminėti

Jezuito Vaughan'o paskaitų pasisekimas,

iš kurių viena buvo skaityta Wasedos-universite apie budo prakilnumą; pavyzdžiu buvo paimtas šv. Pr. Ksaveras. Antrą paskaitą Vaughan'as turėjo ciesoriškame universite apie teisingumo ir narsumo pavyzdžius iš Japonijos historijos. Trečia paskaita buvo Japonijos aristokratų sus-me. Visos paskaitos pavyko kuopuikiausiai.

Katalikybės stiprėjimui Kynuose daug padės prezidentas

Juanšikajus—antras Konstantinas,

kurio motina šįmet priėmė katalikų tikėjimą. Juanš. neseniai pasakė Pekino vyskupui minėtinus žodžius: „valdininkai religijiniu žvilgsniu turi pilną liuosybę... Konfucijaus garbinimas neduoda jau privilegijų nei valstybinėje tarnystėje nei mokslo laipsnių gavime". Jau pripažinta teisės daugeliui katalikiškų mokyklų. Mieste Tiensin lazaristai neseniai įsteigė Kynų kalboje naują savaitraštį. Iš senesniųjų kat. laikraščių ypač prasiplatinęs jezuitų leidžiamas mieste Likowei iliustruotas laikr. J-wen-lu.

Išviso Kynuose dabar yra 1350000 katalikų[2]).

---

[1]) Plačiau Allg. Rundschau № 32 p. 593, taigi „Vadovas № 61 p. 91.

[2]) Žinios apie kat. gyvenimą Kynuose ir Japonijoj imtos iš „Vadovo" № 59 p. 312 ir № 60 p. 422; ten nurodyta iš kur jos imtos.

Ačiu Dievui ir lietuviai katalikai užsienyje nenori likti užpakalyje kitų tautų katalikų. Tai aiškiai rodo Amerikos **Lietuvių katalikų kongresas Pittsburge** atsibuvęs birželio mėnesyje. Jame pajudinta beveik visos lietuvių katalikų viešojo gyvenima sritis; skaityta referatai kun. Kaupo apie mokyklas, d-ro Graičiuno apie viešus lietuvių tautiškus reikalus, kun. Misiaus apie augštesniasias mokyklas, J. G. Miliausko apie kolonizaciją, A. Sutkaičiutės apie moterų gyvenimą ir namų užlaikymą. Šis kongresas savo turingumu ir rimtumu perviršija visus ligšiol buvusius lietuvių sus-mus Amerikoje[1]).

(bus daugiau).

X.

Bibliografija ir kritika.

J. Basanavyčius. **Iš Krikščionijos santikių su senovės lietuvių tikyba ir kultura.** (Tąsa; pradžia 8 „At.“ num. p. 396—401).

Tiesa, Teodosijui I pasiuntus savo ministerį Kynegijų Aigyptan apsirdirbinėjimui su tenykščia stabmeldyste, Aleksandrijoj' prieita ligi pykčio apsireiškimų prieš pagonizmą. Bet tame kalti taipgi ir stabmeldiškieji retoriai ir filosofai, kurščiusieji saviškių sukilimą. Imperatorius dovanojo sukilėliams, bet pareikalavo, idant Aleksandrijos ir viso Aigypto maldyklų veikimas butu sustabdytas, o dievų paveikslai sutarpinti. Toks likimas pirmoj' vietoj' užgavo Serapio stovylą, stovėjusią Serapio maldykloje, kurioje buvo apsikasę sukilusieji stabmeldžiai. Uždavus kirviu, stovyla sudužo, ir iš tuščio jos vidurio pradėjo kurt pelės; stovylos galva buvo valkiota gatvėmis ir sudeginta amfiteatre. Šios rušies vandalizmas šį kart, rodos, nesiekė toliau Aleksandrijos ribų. 415 m. Aleksandrijoj' vėla įvyko krikščionių su stabmeldžiais susirėmimas, kuriame nuo sufanatizuotos krikščionių minios žuvo jauna, graži, išmintinga, ir krikščionių augštai gerbta stabmeldė filosofė Hypatia. Kad jos mirtyje yra buvęs kaltas ir Aleksandrijos vyskupas Cyril-

---

[1]) Žiur. „Draugas“ 3|VII 913, „Žvaigždė„ 4|VII 913, „Vadovas“ № 60 p. 423|4.

lius, kaip tai sako Hellwald-Soltau, tai nepriparodytas tvirtinimas.

Taip Romos imperijos rytuose. Vakaruose gi prie daugelio stabmeldiškų paminklų žlugimo daug prisidėjo laiko dantis, paskui 7 amžyje įsivyravusis paprotys senų rumų, teatrų ir maldyklų medegą vartoti naujiems statymo darbams, taipgi užpludusieji Romos imperiją barbarai, kaip teisingai sako B-s; bet kad „su jų (barbarų) pagalba Kristaus mokslo išpažinėjai daugiausia prisidėjo prie to, kad, platindami miniose krikščionystę, sunaikintu daugelį pagonų kulto likučių, sudaužytu dievų statujas ir t. t.“ tai delei šio tvirtinimo galima tik pečiais patraukti. Užliejusiųjų Romos imp. tolaikinių barbarų siekiai ir darbai buvo griežtai priešingi tolaikinės krikščionystės siekiams ir darbui: barbarai buvo tolaikinėje visuomenėje jiega *skirstanti*, krikščionystė—jiega *jungianti* pripildžiusius tają visuomenę vieni kitiems svetimais ir priešingais įvairios rušies elementais, idant juos visus prie vieno tikslo pakreipti; barbarai, tarp kurių ypač atsižymėjo vandalai, buvo ardytojai ir griovėjai senų palaikų, krikščionystė—tų palaikų apgynėja ir naujų kaip dvasiškų, taip medegiškų vertybių tvėrėja.

Kas įstengs apvertint, ką reiškia senosios kulturos gelbėjime popiežiaus Leono I žygis, 452 m. nukreipusis hunų vado Atilos pasiryžimą sunaikint Romą?! „Išėjimas ramus ir pilno didenybės popiežiaus priešais vieną baisiausių historijos smaugėjų, besiartinusio išpustyt svarbiausią civilizacijos miestą, priklauso prie prakilniausių žygių, kokius kuomet žmogus yra daręs ir su žmonijos dėkingumu užtikrina Leonui nemirybę, nes tokie veiksmai yra reti“—rašo apie tai Gregorovius[1]). Ir kuomet netrukus Romą vėl laukė visiškas neišvengiamas išpustojimas nuo vandalų rankos 457 m. tas pats popiežius, užėmus vandalams Romą, bent palenkė jų vadą nedegint miesto ir nei vieno žmogaus nežudyti.

Delei šių ir kitų krikščionijos atstovų pasielgimų Christoph'as rašo: „Penktame ir šeštame amžiuose krikščioniškoji Bažnyčia tapo žmonijos Apveizda“[2]). Taipgi ir Gregorovius po įtekme veikimo popiežiaus Grigaliaus Didžiojo (590—604) ištaria: „Bažnyčia pradėjo tapti žmonijai didelė prieglauda“[3]).

Ir jei tautų kelionių gadynėje, kuomet arti 200 metų barbarų gaujos bepaliovos apimdamos gražiausias Europos vietas vėl jas apleisdavo palikdamos vien dikynę ir griuvėsius,

---

[1]) Geschichte der Stadt Rom im Mittelalter I, 192.
[2]) Geschichte des Papstums 6.
[3]) Gesch. d. St. Rom II, 59.

jei dar tuomet visa senoji draugija su visa jos kultura nežlugo galutinai, tai tik vien ačiu krikščioniškajai Bažnyčiai, kuri apgynusi tai, kas buvo galima apginti ir surankiojusi senovės kulturos likučius tiek juos atgaivino, kad šie galėjo priimt savęsp naujus gyvybės syvus: barbarai pirmiausia per Bažnyčios tarpininkavimą priėmė savęsp dalį klasiškos apšvietos, ir vadovavosi krikščionystės dvasia, kaip savo naminiame, taip ir naujai sutvarkytame valstybiniame gyvenime; tuo budu iš griuvėsių kilo naujas, geresnis gyvenimas; atsirado nauja germaniška kultura, visoje savo strukturoje buvusi krikščioniška. Ir taip tad, kad ir krikščionystė neišgalėjo užlaikyt senąjį pasaulį nuo amžiais pačiam sau ruošto griuvimo, užtad ant jo griuvėsių pastatė tvirtą rumą naujos, nesulyginamai augštesnės krikščioniškosios kulturos, kurios nuopelnus ir B's visai pripažįstąs, tik, gaila, truputį ne visai su tikru dalykų stoviu sutinkančiai apibriežda mas „tuos butent veiksnius, kurie kiek prisidėjo naikint stabmeldžių kulturą“...

Ir paskutinis iš šios srities B's tvirtinimas, kad „patsai mokslas, kursai Graikojoj' buvo gana augštai pakilęs, turėjo lygiu budu žlugti net iki XV šimtmečio, kada vad. „renaissans'o“ laikais jis ėmė vėl augštyn kilti“, šis tvirtinimas atrado daugiau m a d o s, negu m o k s l o. Mokslo plėtojimosi apstojimas tai ne krikščionystės kaltė, jo tolesnio žengimo pradžia tai ne antikrikščionystės nuopelnas. Apie tą laiką mokslas Graikijoj ir pats buvo jau nusmukęs. Surasti to priežastis sunkiau negu paprastai manoma, išvedant jas iš krikščionystės platinimosi. Priežasčių, kaip visur, taip ir čia buta ne vienos, o daugelio. Mokslo pažangos sustojimui pradžią, be abejonės, padavė politiškas Romos imperijos pasaulyje vadovavimas. Romiečiai, budami praktikos žmonėmis, rupinosi vien realėmis mokslo išdavomis, manydami esą vis vien, kokiu keliu šios išdavos bus atsiektos, svarbu by tik jas turėti. Į mokslą jie žiurėjo, kaip į ką tai užbaigtą. Stoka nuodugnios kritikos padarė tai, kad klaidos skverbėsi viena paskui kitą. Jau budas, kaip romietiški matininkai elgėsi su smulkiai apdirbta graikiška geometrija, charakteringas moksliškame romiečių mintijime. Astronomai pas juos tapo astrologais, fizikai—praktiškais inžinieriais arba šarlatanais-sukčiais, kurie ankstybesniojo laiko moksliško darbo išdavas dabar naudojo įvairių fokusų dirbimo tikslams. Paskiau politiški santikiai Romos imperijoj darėsė vis painesni, interesavimasis gamta vis mažėjo... Justinianas 529 m., uždarydamas augštąją stabmeldiškąją mokyklą Atėnuose, tuomi atėmė paskutinį dvasinį paramą ne iš mokslo, kaipo tokio, o tik iš ir be to jau savo amžį atgyve-

nusios stabmeldystės. Ir apie tą pat laiką jau vakaruose krikščioniškosios kulturos centruose, vienuolynuose, pradėjo užsimegzt nauji mokslo židiniai, nors vyriausiu krikčionystės tikslu nebuvo ir nėra tiesioginis mokslo plėtojimas. Bet tuomet jis nebutu buvęs ir galimas: pirmiaus buvo reikalas tasias barbariškasias tautas dar išauklėti, ir jų karingus sunus, atpratinus nuo kapojimosi kardais, išmokint ramiai sėdėt ant pradinės mokyklos suolo. Ir ką krikščioniškoji (aiškiau katalikiškoji) Bažnyčia jau tame laikmetyje yra mokslui nupelnius, gali matyt kiekvienas, kas į historijos faktus įstengia sąžiningai žiurėti.

Toliaus tik fanatikai à la Haeckel gali tvirtint, kad nuo IV ligi XVI amžiaus, vadinasi per ištisus 12 šimtmečių, vakarų Europą yra buvus apglėbusi tirščiausia tamsybė. Ligi 13 amžiaus pabaigos buvusios katalikiškoje Europoje mažiausiai 23 augštosios mokyklos, ligi 14 pabaigai—mažiausiai 44 kalba ką kitą. Jos taipgi rodo, kad mokslo atgimimo laiku reiktu skaityti ne XV ar XVI amžius, o teisingiau XII ir XIII am., kuriuose katalikiškose Europos šalyse prasidėjo toks karštas žinojimo geismas, kokio antro historija nežino; tuomet pradėjo kilt viena paskui kitą augstosios mokyklos, universitai, tarptautiniai mokslo židiniai, kuriuosna plaukė tukstančiai, idant čion patenkinti žinojimo troškulį. Atidžiau pažvelgus šiame laike galima susekti užsimezgusiais nevieną diegelį, iš kurių paskiau musų gadynės naujieji mokslai išbujojo. Kitą vertus ir tas XV ar XVI amž. renesansas nekilo nei iš žydų, nei iš daugelio padangėsna keliamos arabų kulturos ir ne iš nuo Bažnyčios atpuolusių sektantų tarpo, o tik iš katalikiškosios krikščionijos tarpo, daug anksčiau už visokius „reformatorius“ su visomis jų „laisvėmis“. Ir pagalios visas tas renesansas, vistiek ar jį skaityti prasidėjus tame ar kitame laikmetyje, ar jį apversti krikščionystes naudai ar nenaudai, vis vien jis nebutu buvęs galimas, jei krikščionijos vienuoliai ir vienuolynai nebutu užlaikę ir išlaikę senovės klasikų darbus,rupestingai juos kuopdami ateinančioms kartoms. Jau šiuo žvilgsniu krikščionystės nuopelnai mokslui dideliausi, nekalbant jau apie tai, kad krikščionijos vadovai visuomet yra buvę uoliausiais mokslo skatintojais, rėmėjais ir dažnai net pačiais jo atstovais. Aišku,kad anas paskutinis Basanavyčiaus tvirtinimas su tikru daiktų stoviu nevisai tesutinka, kaip kad ir kiti augščiau perkratyti, kuriuose apibriežiama krikščionystės santikiai su senovės klasiška kultura.

Dar blogiau pavyko Basanavyčiui mėginimas apibriežt santikius vieno specifiškiau krikščioniško dalyko su senove,

butent santikiai kulto šventųjų krikščionių tikėjime su senovės stabmeldžių dievaičių kultu.

Atsikirsdamas kun. dr. Totoraičiui klausime, ar lietuviai dar nebudami krikščionimis garbino savo „šventuosius“ ar ne, Bas. rašo 69—70:

„Mokslui žinoma, kad šventiejie krikščionių tikėjime yra inėmę senovės pagonų dievaičių vietą ir dažnai dargi tose pačiose vietose šiandien garbinami, kur seniau anie dievaičiai garbinta. Apie tai galima daug žinių surinkta rasti T. Tredes' (Das Heidentum in der römischen Kirche ir Wunderglaube im Heidentum und in der alten Kirche, Gotha 1901; Löschcke. Jüdisches und Heidnisches im christlichen Kult. Bonn 1910) ir k. raštuose“.

Labai gaila, kad g. autorius nepaminėjo tų „kitų raštų“, kuriuose butu surinktos anos įdomios žinios; tuomet butu buvę matyt, ar autorius nėra apie tą dalyką tik vienšališkai informuotas. Dabargi, atsirėmus jam tik ant Trede's ir Löschcke's, reikia pasakyti, kad vienšališkai. Ir net daugiau. Kalbėt mokslo vardu pasiremiant Trede, kaipo autoritu, tai beveik ką save ant juoko pastatyt: Trede's darbai beveik be jokios moksliškos vertės—tai tik paviršutiniškos fantazijos, sulig kurių beveik viskas katal. Bažnyčioje paimta iš stabmeldystės arba jai pamėgždžiota.

Löschcke's lekcija, kurioje jis klausime apie šventųjų kulto kilmę remiasi Lucius'o Anrich'o darbu, laikosi kiek toliau nuo tokių fantazijų, kaip Trede's. Bet gi ir Lucius'o darbe[1]) yra daug stambių paklaidų iš priežasties racionalistiškai -panteistiškų autoriaus pažiurų ir netikusios metodos, sulig kurios Bažnyčios tėvų raštai, senos legendos ir net Baž. nepripažintieji autoriai lygiai be skirtumo traukiami, kaipo priparodymo medega. Šiuo žvilgsniu puikų historiškos metodos rankvedį hagiografijos sričiai yra patiekęs bolandistas Delehaye[2]), kurio darbą toks Harnack'as pavadino „geriausia knninga kritikai legendų apie šventuosius“[3]). Šeštame šio veikalo skyrime Delehaye nustato, taip pasakius, metodiškus stiebus, į kuriuos privalo nuolat atsižvelgi tyrinėtojai, išvengimui tų klaidų, į kurias paprastai įpuolama šį klausimą tyrinėjant. Lu-

---

[1]) *Dr. E. Lucius*, Die Anfänge des Heiligenkultus in der christlichen Kirche. Herausgegeben von G. Aurich Tübingen 1904.

[2]) *H. Delehaye*. Les légendes hagiographiques Bruxelles 1905 (2 éd. 1906); vokiškas vertimas: Die hagiographischen Legenden, übersetzt von E. A. Stückelberg, Kempten München 1907.

[3]) *A. Harnack*, Protestantismus und Katholicismus in Deutschland 1907, 16.

cius'o darbą kritiškai perkratinėjo Ermoni[1]). Rendel Harris'o tezę apie krikščioniškasias stabmeldiškųjų dioskurų kopijas[2]) išgriovė de Cavalieri[3]) ir Delehaye[4]). Delei Saintyves'o[5]) rašė Cabrolis[6]). Thurston'as[7]) specialiai gvildeno kalendoriaus ir krikščioniškųjų švenčių klausimą. Hull'is[8]) išrodė, kuom skiriasi stabmeldystė nuo šventųjų kulto dabartyje, Vacandard'as[9]) pamatingai aptaria šventųjų garbinimo kilmę, ypatingai kankintinių ir jų relikvijų kultą, parodydamas visą klaidingumą „modernų kritikų" teorijos, sulig kurios šventieji yra stabmeldiškų dievaičių ir karžygių ainiais.

Kad krikščioniškasai šventųjų garbinimas kilo ne iš senovės karžygių garbinimo, o tik iš pirmykštėje krikščionijoje prasidėjusio k a n k i n t i n i ų garbinimo, kilusio ant pamato tikėjimo į šventųjų draugystę[10]), faktų daugybė priverčia tai pripažint ir tokius Lucius'ą su Löschcke. Lieka tik klausimas kas del santikių garbinimo o b j e k t o krikščioniškame kulte ir stabmeldystėje. Gi Delehaye savo naujausiame veikale apie kankintinių kulto kilmę[11]), remdamasis giliausiu ir nuostabingu žinojimu visos historiškos ir archaiologiškos medegos, aptaria historiškąją kankintinių garbinimo pusę, butent teikia historišką išdėstymą kankintinių kulto kilmės ir evolucijos. Paskutiniame kningos skyrime D. vertina sistemas, sulig kurių pastarame laike kankintinių garbinimas kaip

---

[1]) *V. Ermoni*, Les commencements du culte des saints dans l'Eglise chrétienne, Revue des questions historiques janvier 1907, p. 205 ss.

[2]) *Rendel Harris*, The Dioscuri in the christian Legends, London 1903.

[3]) *Pio Franchi de' Cavalieri*, I santi Gervasio e Protasio sono una imitazione di Castore e Polluce, Nuovo Bolletino di archeologia cristiana IX, 1903.

[4]) Analecta Bollandiana octobre 1904.

[5]) *P. Saintyves*, Les saints successeurs des dieux, Paris 1907.

[6]) *Dom Cabrol*, L'idolâtrie dans l'Eglise, Revue pratique d'apologétique loct 1907.

[7]) *H. Thurston*, The influence of paganisme on christian calendar, The Month mors 1907.

[8]) *E. R. Hull*, Studies in Idolatry, Bombay 1906, kningelė atsirado iš straipsnių patilpusių indiškame laikraštyje „The Eseaminer" 1904|5 m. bėgyje.

[9]) *E. Vacandard*, Origines du culte des Saints, pirmiau eilė straipsnių laikr. Revue du clergé français 1 nov. 1910, 15 mai, 15 juillet ir 15 oct. 1911, paskiau padidintame pavidale kningoje Études de Critique et d'histoire religieuse 3 serie Paris 1912.

[10]) Plačiau žiur. *J. P. Kirsch*, Die Lehre von der Gemeinschaft der Heiligen in der christlischen Altertum Mainz 1900.

[11]) Les origines du culte des martyrs, Bruxelles 1912, platokai referuoja Kirsch'as Theologische Revue 1913, № 13.

principe, taip ir pavienėse išraiškose piešiama kaipo tiesioginis krikščioniškoje Bažnyčioje tolimesnis stabmeldystės gyvavimas. Aiškiai, visiškai įtikinančiai Del. isrodo, kad, kaip kilmėje, taip ir garbinimo objekte tarp šventųjų kulto krikščionijoje ir dievų ar karžygių kulto stabmeldystėje nėra absolučiai jokio ryšio; išrodo, kad įvairiose išlaukinėse garbinimo formose tarp krikščioniškos ir stabmeldiškos praktikos randasi paraleliai, prie ko vienok paskolinimas iš stabmeldystės visiškai netur vietos, ir jau 4 ir 5 amžių bažnytinių rašytojų įsakmiai nepripažintas; išrodo, kad taipgi idejoje ir tikrame, Bažnyčios prileistame ir patartame garbinimo bude nėra jokios stabmeldystės ar pagonizmo. Toliaus, kiekvienas susipažinusis su bažnytine historija žino, kad 4 ir vėlesnių amžių bėgyje pereinant krikščionystėn susyk didelėms minioms, toli ne visiems iš įsitikrinimo, daugelis ir po krikštui gyveno stabmeldiškai, laikėsi stabmeldystės prietarų, tad tuomet daugelis kankintinių ir relikvijų kulte norėjo matyt pakeistą tarnavimą dievams[1]), tuomet ir liaudies pamaldume kas del šventųjų ir jų relikvijų pradėjo rodytis kaikurie pavieniai apsireiškimai išvestini iš stabmeldiškos praktikos; pradėjo apsireikšti taip sakant, popularis pagonizmas. Labai galima, kad toks popularis pagonizmas daugiau-mažiau apsireiškė, o gal ir dabar apsireiškia ir priėmusiųjų krikščionystę lietuvių tarpe. Bet jis kaip ten 4, 5, 6, amžyje, taip ir čia 14, 15, 16 amžiuose neikiek nekliudė nei supratimo, nei praktikos esmės kankintinių-šventųjų garbinimo krikščioniškame kulte, tikrame, Bažnyčios prileistame ir patartame garbinimo bude.

Tie Basanavyčiaus privedami Lasickio surinktieji „žemaičių dievai“, daugiausiai, liudija tik už tokį populari pagonizmą, o ne už garbinimo objekto identiškumą, kaip jis yra krikščionystės kulte ir kaip stabmeldystėje. O tas objektas kaip tik ir skirtinas. Ir jei B's tvirtina, kad „patsai garbinamojo objekto turinys... yra tas pats, visiškai identiškas, kaip pas „pagonus“ lietuvius, taip ir iš pagonystės išėjusius krikščionis“... tai šį tvirtinimą reikia dar prieš minėtus augščiau autorius priparodyt,—nurodymas į Tredę ar Löschckę čia nieko neduoda. O kol nebus tokio priparodymo, tol negalima kalbėt, kad stabmeldystėje esantieji lietuviai butu garbinę savo „šventuosius“, kaip nesakoma, kad tokius „šventuosius“ butu garbinę stabmeldiški graikai ir romėnai: ir vieni ir kiti

[1]) Plačiau sul. *A. Dufourcq*, Les christianisation des foules, étude sur la fin du paganisme populaire et sur les origines du culte des saints, 3 èd. Paris 1907.

garbino įvairius savo dievus ir karžygius, o krikščionystės kulto šventieji jų paveldėtojais, ar kaip B's sako jų vietų įnemėjais visai nebuvo.

(Užbaiga bus).

Pr. Dovydaitis.

C. Schlesinger. **Grosse Männer einer grossen Zeit.** Verlag von Heinrich Schöningh, Münster i. W. p. 231 in 8-o, kaina aptaisuose 3 M.

Katalikų Bažnyčia—tai kovojanti bažnyčia. Nuo pat pradžios savo atsiradimo reikėjo jai kovoti už savo buvį. Vienok Dvasia šv. visuomet suteikdavo savo paspirtį kovotojams už žmonių ir Bažnyčios laisvę, tiesą ir teisę.

Po sunkios 1870—71 m. vokiečių-francuzų karės Vokietijos katalikams užėjo sunkus laikai. Užstojo taip vadinamas „Kulturkampf'as". Katalikų išpažinimo teisės tapo mindžiojamos, persekiojamos. Kova tęsėsi bemažko 20 metų. Tais sunkiais laikais susitvėrė garsusis Centras su obalsiu: Laisvė, Tiesa ir Teisė (Freiheit, Wahrheit und Recht), kurio prišakyje stovėjo garsus, dideli žmonės, gerbiami net pačių priešų. Kulturkampfo laikai vokiečių katalikams dideli laikai, nes tuomet pasirodė, ką gali nuveikti katalikai, susiburę kruvon. Ir jaunimas yra pašauktas, kad prisirengtu prie gyvenimo kovos ir drąsiai užstotu žmonių ir Bažnyčios teises. Todel nenuostabu, kad autorius stengiasi parodyti katalikiškam jaunimui garsius veikėjus ir kovotojus. Minėtoje kningoje yra veikimo ir gyvenimo aprašymas, sekančių garsių vyrų: Mallinckrodt'o, Windthorst'o, Frankenstein'o, Petro ir Augusto Reichenspergerių Scholemer-Alst'o, Lieber'o ir Heereman'o. Prie to dar pridėta „trumpa Kulturkampfo historija".

Biografijos parašytos gyvai, interesingai. Nesigailėta triuso, kad duoti skaitytojams pilną paveikslą kaip viešojo veikimo, taip ir privatinio gyvenimo kiekvieno asmens. Ypač smulkiai aprašyti Mallinckrodt'as ir Windthorst'as, tuodu garsiuoju Centro vadu ir gynėju tikėjimo, katalikų teisių ir Bažnyčios laisvės. Prie kiekvienos aštuonių biografijų pridėta ir fotografija.

Kalba nelabai sunki. Kiekvienam, kas gali naudotis vokiečių kalba, patartumėm butinai šią kningą perskaityti. Iš augšto galime užtikrinti, jog nesigailės taip padarę.

Stud. K. B.

Iš moksleivių gyvenimo.

Telšiai. Štai Telšių progimnazijos mergaičių statistika:

klasė	lietuv.	žydžių	lenkių	rusių
priešk.	7	8	10	2
I.	5	7	5	3
II.	7	7	8	1
III.	6	14	5	1
IV.	7	6	4	1
Išviso	32	42	32	8

Iš jos matome, kad didesnė dalis yra žydžių. Lenkių tiek pat kaip ir lietuvaičių. Bet jei arčiaus pasižiurėsime į tas lenkes, tai pamatysmie, kad jų vos kelinta teatsiranda tikra lenkė, o kitos yra sulenkėjusios lietuvės bet palaikančios lenkų kulturą. Pervažiavusios į miestą, pramokusios vos nevos kalbėti lenkiskai, jos ir šneka lenkiškai skaito lenkiškas maldakninges ir kningutes. Didesnė dalis tų lietuvaičių mokinasi tikėjimo lenkiškai, o paklausus, kodel ne lietuviškai, gauni atsakymą: „aš nenoriu buti mužikė“, o kita pasako, buk jai lengviau esą.

Lietuviškos lekcijos yra išguldomos 2 sykiu savaitėje.

Mokytojas į mokyklą labai retai teateina, ir nauda iš lekcijų maža. Nežiurint į nemažą lietuvaičių skaitlių susipratusių tarp jų tik kelios. Ilgainiui be abejo atsiras ir daugiau.

Živilė.

Redaktorius ir leidėjas

KUN. A. DAMBRAUSKAS.

Saliamono Banaičio spaustuvė Kaune, Did. Vilniaus g. № 34.

„Ateities“ Redakcijoj galima gauti šie „At.“ leidiniai:

№ 1. *M. Vaitkus*: Genijus ir meilė (Poėma). Kaunas, 1912 m. Kaina. . . . kap.

№ 3. Liudvikas Windthorst'as. Parašė *A. Maliauskas*: Kaunas 1912 m. Kaina 6 kap.

№ 4. *P. Kragas:* Z. Krasinskis. Kaina 10 kap.

№ 5. „Be Bažnyčios nėra išganymo“ (Dogmos ir teologijos mokslas). Iš prancuzų kalbos vertė *Br. Bumšas*. Kaunas, 1913. 10 kap.

№ 6. Ar moteris Joanna buvo kada popiežium? Parašė *P. Malakauskis*. Kaunas, 1913 m. Kaina . . . . . 6 kap.

№ 9. *K. Būga*: Rašybos mažmožiai Kaina. . . . . 20 kap.

№ 10. *K. Būga*. Kalbų mokslas bei mūsų senovė. Kaina. . . . . 15 kap.

№ 11. *P. Malakauskis*. Krikščionijos laimėjimas 313 m. Kaina. . . 6 kap.

Žemaičių seminarijos giesmynėlis. Kaunas, 1912 m. Kaina 2 kap.

Manuale Devotionis Alumnorum Seminarii Samogitiensis. Caunae 1912 m. Kaina 6 kap.

Kviečiama užsisakyti 1913 metams

„ATEITIS“

Literaturos, Mokslo ir Visuomenės mėnesinis laikraštis skiriamas moksleivijai.

Kaina metams 2 rub. pusmečiui 1 rub.

Užrubežyje metams pusantro dolerio arba 3 rub.

Adresas: „Ateities“ redakcija, Kaunas, D. Vilniaus g. № 34, telefonas 169.

Galima gauti

„Ateities“ leidinys № 7.

Lietuvių Moksleivijos Draugas

19¹³/₁₄ mokslo metams.

L. M. DRAUGAS yra butinai reikalinga knyga kiekvienam lietuvių moksleiviui, ar moksleivei, nes joje tilpo įvairios moksleiviams žinotinos ir reikalingos žinios.

L. M. DRAUGE yra labai platus informacijos skyrius apie augštesniasias mokyklas Rosijoj.

L. M. DRAUGAS pilnai atstoja įvairius panašius leidinius rusų ar lenkų kalbomis.

Kiekvieno susipratusio lietuvio moksleivio, ar moksleivės pareiga yra **turėti** pas save ir **platinti** L. M. DRAUGĄ.

L. M. DRAUGO kaina—35 kap.

PASTABA 1. L. M. Draugą galima parsitraukti tiesiog iš „Ateities“ Red., pridedant prie L. M. Draugo kainos dar 7 kapeikas persiuntimui. Pinigus galima siųsti markėmis.

PASTABA 2. Kningynams nuleidžiama 10% ir siunčiama **tiktai** už grynus pinigus arba uždėtu mokesčiu.

Kaunas, Saliamono Banaičio spaustuvė. D. Vilniaus g. № 34.